

**НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ
УЧЕНИКА СА УМЈЕРЕНИМ И ТЕЖИМ ОШТЕЋЕЊЕМ ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ
ФУНКЦИОНИСАЊА**

IV НИВО ОБРАЗОВАЊА

САДРЖАЈ

УВОД	2
НАСТАВНИ ПЛАН.....	3
НАСТАВНИ ПРОГРАМ.....	4
- ГОВОР И КОМУНИКАЦИЈСКЕ ВЈЕШТИНЕ	5
- ПОЗНАВАЊЕ ОКОЛИНЕ.....	14
- ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ.....	22
- ВЈЕШТИНЕ И СТВАРАЛАШТВО.....	27
- БРИГА О СЕБИ И СОЦИЈАЛНЕ ВЈЕШТИНЕ.....	37
- ДОМАЋИНСТВО.....	44
- МАНУФАКТУРА/ЗЕМЉОРАДЊА.....	52
- ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ.....	66

УВОД

Четврти ниво је завршна трогодишња функционална цјелина у образовању ученика са умјереним и тежим оштећењем интелектуалног функционисања те се реализује искључиво у специјализованим установама за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју. За његову реализацију неопходни су строго контролисани услови, стручан кадар и добра материјално техничка подршка.

Настава се организује у петодневној радној седмици водећи рачуна о оптималном оптерећењу ученика од 26 часова седмично.

Наставни план и програм четвртог нивоа је усмјерен на активности самозбрињавања, укључивања у заједницу и радног васпитања.

Циљ је функционално оспособљавање за што самосталнији живот лица са умјереним и тежим оштећењем интелектуалног функционисања.

Наставни план четвртог нивоа структуисан је, као и током претходна три нивоа, кроз предметна подручја. Већина ученика је током деветогодишњег школовања достигла завршни плато и физиолошку границу цјеловитог развоја преосталих способности те се активности наставног плана четвртог нивоа у већини предметних подручја усмјеравају на понављање, увјежбавање, оснаживање и учвршћивање навика и знања која су стечена током претходног школовања.

Два нова предметна подручја у четвртом нивоу: *домаћинство* и *земљорадња/мануфактура*, садржајно представљају активности увјежбавања свакодневних практичних животних вјештина и радно-окупационих активности. Оба предметна подручја унапређују функционалне способности ученика и доприносе развоју радних навика и самопоуздању ученика. Поред практичних вјештина, ученици ће стећи и одређена теоријска знања која се односе на називе апарата, алата и машина, елементарна знања о заштити у домаћинству, карактеристике материјала са којима раде и др.

Приликом избора опција радионице радног васпитања треба узети у обзир специфичне способности ученика, њихове жеље и аспирације те ресурсе и могућности установе да предвиђене активности реализује на адекватан начин.

НАСТАВНИ ПЛАН

Бр.	ПРЕДМЕТНА ПОДРУЧЈА	IV НИВО	
		I	II III година
		нед.	год.
1.	Говор и комуникацијске вјештине	2	72
2.	Познавање околине	2	72
3.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
4.	Вјештине и стваралаштво	2	72
5.	Брига о себи и социјалне вјештине	2	72
6.	Домаћинство	4	144
7.	Земљорадња* /цвјећарство, ратарство, воћарство/	10	360
	Мануфактура* /текстилство, столарство, грнчарство/		
8.	Васпитни рад у одјељењској заједници	1	36
	УКУПНО	26	936

* Предметна подручја *Земљорадња* и *Мануфактура* изучавају се у укупном фонду од 10 часова седмично, односно 360 часова годишње, а школе према интересима ученика и материјално- техничким могућностима одређују заступљеност сваког од наведених предметних подручја.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ

Наставни програм је изложен кроз предметна подручја:

- Говор и комуникацијске вјештине
- Познавање околине
- Физичко и здравствено васпитање
- Вјештине и стваралаштво
- Брига о себи и социјалне вјештине
- Домаћинство
- Земљорадња/мануфактура
- Васпитни рад у одјељењској заједници

ГОВОР И КОМУНИКАЦИЈСКЕ ВЈЕШТИНЕ

Предметно подручје *Говор и комуникацијске вјештине* у IV нивоу школовања је осмишљен да подржи и побољша вјештину и начин комуникације коју је до сада ученик савладао и користио у свакодневном функционисању. Садржаји су усмјерени на примјену свих оних активности које и даље богате ријечник ученика, служе што прецизнијој и правилнијој употреби граматичких правила матерњег језика, примјени и/или увјежбавању конверзацијских вјештина кроз аугментативну и алтернативну комуникацију, као и обучавању и употреби вјештина писања и читања.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	72	Прва година	2
Друга година	72	Друга година	2
Трећа година	72	Трећа година	2

Општи циљ

Развој преосталих потенцијала усмјерених на стицање комуникацијских компетенција, те одржавање усвојених и до сада коришћених вјештина комуникације за потребе слободног изражавања и успостављања квалитетних социјалних интеракција које доприносе самосталнијем функционисању у животном окружењу.

Посебни циљеви

- Богаћење рецептивног и експресивног ријечника;
- Развијање и подржавање усвојеног говора и језика у оквиру могућности којима располаже сваки ученик;
- Подржавање вјештина комуницирања на основу искуства стеченог интеракцијом са другима и социјалном средином;
- Употреба и обучавање примјени аугментативне и алтернативне комуникације;
- Увјежбавање вјештине читања за елементарно сналажење у друштвеној заједници;
- Увјежбавање вјештини писања, употреби правописних правила и овладавање граматиком матерњег језика;
- Читање и разумијевање књижевних дијела и секвенци;

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Извршава једноставне и сложене налоге у оквиру различитих социјалних контекста.	Извршава једноставне и сложене налоге уз вођење и усмјеравање, често их самостално не изводи до краја.	Самостално извршава једноставне налоге, сложене налоге извршава најчешће уз вођење и напомињање, чешће их изводи до краја.	Самостално, вјешто и прецизно изводи једноставне и сложеније налоге на захтјев у животној средини.	
Показује именоване појмове и појаве у социјалном окружењу.	На налог тачно показује појмове и појаве које већ има у искуству, док нове ријечи показује уз усмјеравање и подршку са тенденцијом чињења грешака.	На налог тачно показује појмове и појаве које је претходно усвојио док нове прецизније одређује и идентификује, уз могућност мале погрешке.	Показује и идентификује нове појаве и појмове које нема у свом досадашњем искуству а обрађивање су кроз различите приче, књижевна дјела...	
Именује појмове и појаве са којима се сусреће, употребљава их у сврху комуникације.	Именује и описује појмове, односе и везе за предмете, бића и појаве уз надзор и помоћ наставника, уз честе погрешке приликом савладавања нових појмова и појава.	Именује и описује појмове, односе и везе за предмете, бића и појаве уз мањи надзор и помоћ наставника, уз ријетке грешке приликом савладавања нових појмова и појава.	Прецизно именује и описује појмове и појаве, односе и везе за предмете, бића и појаве.	
Користи алтернативни вид комуникације за иницирање и одржавање социјалне интеракције и нова учења.	Иницира комуникацију користећи алтернативне облике (симболе, помагала, технике и стратегије), успоставља социјалне интеракције у групи уз помоћ и подршку наставника.	Самостално иницира комуникацију и социјалне контакте у оквиру групе и других социјалних окружења, уз помоћ наставника користи алтернативне облике да би стицао нова знања.	Самостално иницира и учествује у социјалним интеракцијама користећи различите алтернативне облике, користи их у свакодневном функционисању и стиче нова знања без подршке наставника.	
Користећи научену вјештину одржава комуникацију у жељеном правцу (гест, симбол, знакове другог језика...).	Користи слике,симболе, ријечи другог језика за изражавање, исказивање потреба и жеља, за успостављање и одржавање комуникације у жељеном правцу, уз помоћ, усмјеравање и подршку наставника.	Користи слике, симболе, другог језика за изражавање, исказивање потреба, слагања и неслагања, одржавања комуникације у социјалном окружењу уз минималну подршку и помоћ наставника.	Самостално и прецизно користи научену вјештину комуникације, одржава комуникацију у жељеном правцу и успјешно остварује социјалне интеракције у различитом окружењу.	

Адекватно одговара (вербално и/или невербално) на постављена питања.	Вербално, покретом, гестом и показивањем одговара на једноставна питања која се сада односе на њега и окружење у коме борави, често уз навођење и подршку наставника.	Вербално, покретом, гестом и показивањем одговара на питања о догађајима и дешавањима који су се раније десили, о значајним чињеницама у обрађиваним књижевним дјелима, уз или без навођења и подршке наставника.	Адекватно одговара на питања о догађајима и дешавањима који су се раније десили и који ће се десити у будуће вријеме, даје прецизније одговоре о обрађиваним књижевним дјелима уз минимално навођење или без подршке наставника.
Поставља питања како би продубио комуникацију у различитим социјалним окружењима и активно учествује у дијалогу у оквиру уже и шире социјалне средине.	Интересује се, и поставља питања користећи одговарајућу вјештину комуницирања и остварује социјалне односе у групи, у ужем социјалном окружењу (школа, секција, друге групе, породично окружење...) и међу познатим особама уз навођење и усмјеравање наставника.	Иницира комуникацију постављајући питања користећи одговарајућу савладану вјештину и дуже одржава социјалне односе са познатим и непознатим особама у различитим социјалним окружењима (на улици, у продавници, музеју, позоришту, болници...) са или без подршке другог лица (наставника, члана породице...).	Интересује се, иницира и самостално поставља питања користећи савладану вјештину комуницирања у различитим социјалним окружењима, одржава социјалне односе са непознатим и познатим особама.
Активно слуша разговор у ужој и широј социјалној средини.	Пажљивије слуша разговор у групи и ужем социјалном окружењу, чека док други говоре уз напомињање наставника.	Пажљиво слуша разговор у групи, ширем социјалном окружењу, стрпљиво чека док други говоре и чека свој ред да учествује у разговору уз подршку и напомињање наставника.	Активно и пажљиво слуша разговор у ужем и ширем окружењу уз минимално или без напомињања наставника или других особа.
Слуша читање различитих књижевних форми.	Интересује се и слуша читање краћих књижевних форми које се обрађују у вријеме часа.	Интересује се и слуша различите књижевне форме које се обрађују и читају у оквиру других социјалних контекста (на приредбама, у позоришту, музеју...).	Интересује се и слуша различите кратке и дуже књижевне форме у оквиру социјалних контекста.

Прича приче на основу слике и низа слика, прати хронолошки ток дешавања.	Прича причу на основу слике или низа слика користећи разумљиве просте реченице уз прецизно вођење питањима наставника, уочава хронолошки ток дешавања.	Прича причу на основу слике или низа слика уз подршку наставника по потреби, користи просте и дјелимично разумљиве сложеније реченице, даје детаљније описе, уочава хронолошки ток и може да наведе шта је чему претходило а шта сљедује у причи уз подсјећање и вођење наставника.	Самостално прича причу на основу слике или низа слика, претежно користи граматичну реченицу, уочава детаље и даје прецизне описе, присјећа се хронолошког тока догађања када се слика или слике смакну из видокруга, наводи шта је чему претходило а шта сљедује у причи уз присјећање и минималну подршку наставника.
Препричава догађаје из окружења, препричава/ рецитује различите књижевне форме.	Препричава догађаје из окружења и различите књижевне форме дјелимично разумљиво уз прецизно вођење питањима наставника, рецитује просте књижевне форме уз подсјећање и подршку у виду низа слика, заједничког рецитовања са групом или наставником.	Препричава догађаје из окружења и различите књижевне форме, наводи детаље и даје прецизне описе дјелимично разумљиво уз подршку наставника, уочава хронолошки ток догађања, самостално рецитује просте књижевне форме а сложеније књижевне форме уз подршку и присјећање.	Самостално и разумљивије препричава догађаје из окружења и различите књижевне форме без подршке или уз минималну подршку наставника, рецитује једноставније и сложеније књижевне форме, уочава хронолошки ток догађања и наводи шта чему претходи или шта сљедује.
Разумије и повезује прочитане ријечи, фразе и реченице са адекватном сликом.	Препознаје значење и повезује кратке ријечи упозорења са сликама и ознакама, уз подршку исчитава словкањем и повезује кратке и фреквентније ријечи са адекватном сликом.	Повезује кратке и фреквентне ријечи са адекватном сликом, краће реченице са ситуацијом на слици уз навођење и подршку наставника.	Самостално или уз минималну подршку повезује реченице са адекватном ситуацијом на слици.
Чита и разумије једноставне и/ или сложеније текстове.	Уз потпуну подршку наставника чита једноставне текстове и дјелимично разумије прочитано, даје одговоре о најзначајним чињеницама из текстова.	Уз подршку наставника чита и разумије једноставне текстове, памти више значајних чињеница, уз подршку чита и дјелимично разумије сложеније текстове и наводи неколико значајних чињеница из текстова.	Самосталнији у читању једноставнијих и сложенијих текстова, разумије и прецизније наводи већи број чињеница из текстова уз минималну подршку наставника.

Пише / преписује научена слова, ријечи, кратке фразе, реченице и текстове.	Пише / преписује научена слова, краће ријечи и фразе, неке реченице користећи велика и/или мала штампана/писана слова уз активно вођење, подршку и подсјећање наставника.	Пише / преписује научена слова, ријечи и фразе, реченице и краће текстове користећи велика и/или мала штампана/писана слова уз дјелимично вођење, подршку и подсјећање наставника.	Пише / преписује научена слова, ријечи и фразе, реченице и текстове користећи велика и/или мала штампана/писана слова уз минимално или без вођења, подршке наставника.
Пише по диктату кратке ријечи, фразе и реченице.	Пише по диктату једноставне ријечи уз дјелимичну подршку наставника или без подршке.	Пише по диктату ријечи и краће реченице уз дјелимичну подршку наставника или без подршке.	Самосталније пише реченице, попуњава значајне формуларе, писаним говором описује и предмет/догађај уз подршку.
Пише позивнице, честитке, захвалнице и писма.	Преписује и/или пише ријечи и кратке фразе на честиткама и позивницама уз подршку наставника.	Преписује и/или пише ријечи и реченице на честиткама, позивницама и захвалницама уз подршку или без подршке наставника.	Уз минималну подршку пише честитке, позивнице и захвалнице, преписује и/или пише кратка или дужа писма.
Пише реченице посматрајући слике, текстове на основу низа слика.	Пише просте реченице посматрајући догађаје на слици или сликама, писаним путем одговара на постављена питања о причи уз вођење и подршку наставника.	Пише реченице, писаним путем описује догађаје на слици или сликама уз навођење детаља, писаним говором одговара на постављена питања о причи уз дјелимичну подршку наставника.	Пише реченице и саставља текст приче посматрајући слику или низ слика са минимално или без подршке наставника.
Препознаје, разликује и употребљава знакове интерпункције и смисао тих облика реченица (изјавна, упитна, обавјештајна).	Препознаје, показује и именује знакове интерпункције, адекватно их преписује, често их изоставља у самосталном писању.	Познаје знакове интерпункције, разликује облике реченица уз подршку, адекватно их преписује и пише уз ријетко изостављање у самосталном писању.	Усвојио је знакове интерпункције, разликује облике реченица, адекватно их пише и употребљава у писању.
Употребљава велико слово приликом писања властитих именица и на почетку реченице.	Препознаје и уочава велико слово у тексту, преписује властите именице и реченице употребљавајући велико слово уз подршку наставника, често га изоставља у самосталном писању.	Пише властите именице и реченице употребљавајући велико слово уз малу подршку наставника, често употребљава велико слово у самосталном писању.	Пише властите именице и реченице употребљавајући велико слово без подршке наставника, ријетк гријеши при употреби у самосталном писању.

Употребљава одређена граматичка правила у усменом и писаном говору.	Препознаје и користи одређена граматичка правила док формира реченице током усменог изражавања уз тенденцију погрешке, често му је потребна подршка наставника.	Користи и често се изражава граматички правилним реченицама уз мали број погрешака, писмено се изражава користећи граматичка правила уз подршку и помоћ наставника.	Користи одређена или већину граматичких правила у усменом и писменом говору, са или без помоћи наставника.
Идентификује, разумије и првильно употребљава врсте ријечи.	Препозна, разликује и употребљава различите врсте ријечи (именице, глаголе, приједлоге, прилоге...) уз честе погрешке, потребна му је подршка наставника.	Издаваја и сортира ријечи према врсти, смислено их употребљава у току дијалога уз ријеђе погрешке, са или без подршке наставника.	Самосталнији у коришћењу различитих врста ријечи у усменом и писменом изражавању, уз мали број погрешака, са или без подршке наставника.
Одређује чланове реченице, односно функцију ријечи у реченици: субјекат, предикат, објекат, атрибут, апозиција, прилошке одредбе.	Препознаје, разликује главне чланове и њихову функцију у реченици, набраја и издваја их уз помоћ наставника.	Разликује и издваја главне и поједине зависне чланове у реченици, одређује функцију ријечи у реченици са или без помоћи наставника.	Самостално одређује главне и поједине/све зависне чланове у реченици.
Идентификује, разумије и употребљава синонине, хомонине и антонине; аугментативе и деминутиве.	Идентификује и употребљава синонине, хомонине и антонине за најфреквентније ријечи у окружењу, наводи их уз помоћ наставника; разликује аугментативе од деминутива.	Идентификује и употребљава синонине, хомонине и антонине за већи број ријечи, употребљава их у говору, препричавању и причању прича; наводи аугментативе и деминутиве уз помоћ наставника.	Идентификује, разумије и употребљава синонине, хомонине и антонине, разликује и употребљава аугментативе и деминутиве у разговору, препричавању, причању прича и писању.
Адекватно употребљава глаголска времена.	Правилно употребљава садашње глаголско вријеме у конверзацији, уз помоћ и вођење наставника одређује догађаје који су били и који слиједе, и користи прошло и будуће глаголско вријеме кроз приче у сликама, разговоре о баснама или бајкама.	Правилно употребљава садашње глаголско вријеме, користи прошло и будуће глаголско да би се изразио, описао или препричао неки догађај/доживљај уз мали број погрешака и помоћ наставника.	Адекватно употребљава садашње, прошло и будуће глаголско вријеме, са минималном или без помоћи наставника.

Разликује облике реченица и реченице по значењу (потврдна, одрична; изјавна, упитна, узвична).	Именује и разликује облике и реченице по значењу, препознаје значење реченица и повезује са одговарајућим знаковима интерпункције; адекватно их преписује, често чини грешке.	Одређује облике и реченице по значењу, преписује их, уз помоћ саставља и пише реченице различитог облика и реченице различитог значења, са малим бројем погрешака;	Разликује облике реченица и реченице по значењу, употребљава их смислено, адекватно преписује и пише их са или без погрешака.
Активно слуша, рецитије, чита различита домаћа књижевна дјела.	Активно слуша различита књижевна дјела, чита једноставније текстове, меморише краће пјесме и рецитије уз помоћ наставника.	Активно слуша, цитира и рецитије различита књижевна дјела уз малу помоћ наставника, чита једноставније и сложеније текстове.	Активно слуша, рецитије, чита различита домаћа књижевна дјела са или без помоћи наставника.
Разговара о књижевним дјелима и препричава их наводећи детаље и пратећи хронолошки ток дешавања.	Учествује у разговорима о различитим књижевним дјелима, одговара на постављена питања и износи значајне чињенице уз вођење и помоћ наставника.	Разговара, одговара на питања о књижевним дјелима, препричава водећи рачуна о хронолошком слиједу догађања, користи граматичне реченице уз вођење и помоћ наставника.	Разговара о књижевним дјелима, препричава, износи значајне чињенице и детаље, прати хронолошки ток догађања и описује користећи адекватне граматичне реченице.

Препоручени садржаји/активности

Богаћење ријечника

- Именовање и описивање различитих појмова, предмета и догађаја из окружења;
- Описивање ликова, предмета, појава у окружењу и кроз књижевна дјела;
- Активности слушања и богаћења ријечника кроз свакодневну конверзацију;
- Активности постављања и одговарања на питања;
- Разговарање о различитим књижевним дјелима и препричавање;
- Упознавање различитих врста ријечи, облика и врста реченица;

Граматика матерњег језика – говор и језик

- Употреба различитих врста ријечи;
- Одређивање чланова реченица (предикат, субјекат, објекат, атрибут, апозиција, прилошке одредбе);
- Коришћење различитих облика и врста реченица (потврдне, одричне; изјавне, упитне и узвичне);
- Коришћење глаголских времена (садашње, прошло и будуће вријеме);
- Овладавање и употреба хомонима, синонима и антонима, деминутива и аугментатива;

- Разговор о непосредној околини, догађајима и доживљајима;
- Упознавање и обрада различитих књижевних дјела (проза и поезија);
- Причање и препричавање доживљаја и догађаја према хронолошком слиједу;
- Причање прича на основу слике или низа слика;
- Меморисање и рецитовање пјесама;
- Употреба граматичких правила;

Употреба аугментативне и алтернативне комуникације

- Комуникација уз помоћ нацртаних порука, слика и симбола;
- Коришћење покрета, геста у интерпретацији порука, пјесама и прича;
- Визуелне, тактилне и аудитивне презентације прича и пјесама;
- Употреба информатичких уређаја у сврху комуникације;

Писање и читање

- Обрада и обнављање слова (штампаних и писаних);
- Преписивање слова, ријечи и реченица штампаним/писаним словима;
- Преписивање различитих књижевних дјела;
- Писање ријечи и реченица штампаним/писаним словима по диктату;
- Писање натписа или реченица испод слика;
- Писање питања и одговарање писменим путем;
- Преписивање и писање честитки, разгледница, захвалница и писама;
- Писање реченица различитих глаголских времена;
- Писање прича на основу слике или низа слика;
- Употреба знакова интерпункције;
- Употреба великог слова;
- Употреба граматичких и правописних правила;

Упутства наставнику

Посебна пажња се ставља на развој индивидуалних начина за изражавање и споразумијевање у ужој и широј социјалној средини. Ученици се бодре да активно учествују у различитим дијалозима, да иницирају контакт и комуникацију са познатим и непознатим лицима, да размјењују информације на себи својствен начин како би околина препознала и разумјела њихове потребе. Треба имати у виду да комуникацијске вјештине доприносе развијању самопоуздања, осјећаја сигурности и припадности друштеној средини.

Да би остварили жељене циљеве неопходно је упознати се са активностима које су спровођење у преходним нивоима школовања из истог предметног подручја али и кроз интеграцију са осталим подручјима. Реализација програма IV нивоа треба да унаприједи говор и комуникацијске вјештине до нивоа максималне искориштености позенцијала, а које ће ученик примјењивати и када се заврши процес школовања. У току планирања, потребно је водити рачуна о индивидуалним потенцијалима и капацитетима које ученик показује и стога наставник има слободу да на флексибилан начин презентује садржаје и потпуно их прилагоди сваком ученику засебно било да се ради о ученику који се вербално или невербално изражава. У реализацији је могуће и пожељно је да се користе различити начини преноса информација попут аудио и видео записа, цртежа, фотографија, тактилних плоча, уџбеника, информатичких програма, апликација за телефоне и таблете, као и непотпомогнутих и потпомогнутих комуникационих система.

ПОЗНАВАЊЕ ОКОЛИНЕ

Предметно подручје *Познавање околине* подржава важну област развоја ученика са умјереним и тежим оштећењем интелектуалног функционисања, а усмјерено је на стицање знања о себи, породици, природној и друштвеној средини и развијању што веће самосталности у активностима свакодневног живота. С обзиром да су знања и вјештине из ове области неопходна за боље сналажење и самосталнији живот, предметно подручје је заступљено у сва четири нивоа образовања.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова:

Прва година	72
Друга година	72
Трећа година	72

Седмични фонд часова:

Прва година	2
Друга година	2
Трећа година	2

Општи циљ

Уочавање и разумијевање спољашњих карактеристика предмета, процеса и појава, те разумијевање своје улоге у природној и друштвеној средини.

Посебни циљеви

- Проширивање знања о изгледу људског тијела и његовим промјенама током одрастања.
- Проширивање знања о породици, природној и друштвеној средини.
- Развијање еколошке свијести.
- Увјежбавање, учвршћивање и проширивање вјештинама оријентисања у времену и простору.
- Оспособљавање за активно учествовање у саобраћају и његовање саобраћајне културе.
- Оспособљавање за активно учествовање у различитим свечаностима.

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Набраја дијелове тијела на себи и другоме.	Именује већину дијелова тијела на себи и другоме (глава, руке, ноге, стомак, ухо, стопало, шака, раме, кољено...).	Проширује број појмова везаних за дијелове тијела (поткољеница, наткољеница, тјеме, подлактица...).	Проширује број појмова везаних за дијелове тијела.	
Уочава животни циклус човјека.	Слаже слике животног циклуса у исправан низ (беба, дјечак, младић, човјек, старац) уз подршку наставника.	Самостално слаже слике циклуса у исправан низ (беба, дјечак, младић, човјек, старац).	Идентификује промјене људског организма кроз одрастање и старење.	
Разликује људе по полу и узрасту.	Показује и/или именује на сликама људе по полу или узрасту уз подршку наставника или самостално.	Разликује уз подршку наставника људе по оба критеријума (дјечак/дјевојчица, мушкарац/жена, тарац/старица).	Самостално разликује људе по оба критеријума (дјечак/дјевојчица, мушкарац/жена, старац/старица).	
Именује чланове уже и шире породице.	Именује/показује чланове уже и шире породице.	Објашњава неке међусобне односе у породици (бака и деда су родили маму и тату, стриц је татин брат, а ујак мамин брат...).	Уз подршку наставника прави породично стабло уже породице и неких чланова шире породице.	
Објашњава међусобне односе у породици.	Уз подршку наставника објашњава да су мама и тата; стриц и стрина; тетак и тетка, баба и деда, ујко и ујна у брачној заједници и да су њихова дјеца њему рођаци.	Уз подршку наставника објашњава да су мама и тата; стриц и стрина; тетак и тетка, баба и деда, ујко и ујна у брачној заједници и да су њихова дјеца њему рођаци.	Уз подршку наставника/ или самостално објашњава да су мама и тата; стриц и стрина; тетак и тетка, баба и деда, ујко и ујна у брачној заједници и да су њихова дјеца њему рођаци.	
Описује изглед града и села.	На сликама разликује и описује градска и сеоска насеља.	Објашњава по чему се разликује село и град, описује занимања људи и начин живота у селу и града.	Идентификује мјесто у коме живи као село/град, именује мјесто у коме живи, објашњава гдје живе чланови његове породице, другари и објашњава јели то село или град.	

Именује мјесто у коме живи, своју адресу и неке друге градове или села.	Именује мјесто у коме живи, наводи своју адресу и објашњава гдје се налази његова кућа/зграда.	Објашњава гдје живи, неки чланови његове породице и другари.	Објашњава гдје живи, неки чланови његове породице и другари.
Наводи најважније објекте у своме мјесту.	Именује и објашњава функцију важнијих установа у свом мјесту (полиција, школа, болница, пошта...).	Сам или уз помоћ препознаје важне објекте на путу до школе (мост, зграде, парк, јавне установе и сл.)	Самостално препознаје и објашњава важне објекте у свом мјесту.
Набраја услуге или производе одређених занимања.	Уз подршку или самостално објашњава нека занимања људи (љekar, учитељ, полицајац, мајстор, кројач).	Повезује производе и услуге са одређеним занимањем.	Објашњава чиме се баве чланови његове породице и да на тај начин зарађују.
Набраја гдје све има воде на Земљи (поток, ријека, бара, језеро, море, океан).	Именује и описује на сликама поток, ријеку, бару, језеро, море и океан.	Разликује на сликама и објашњава изглед и разлику потока, баре, ријеке, мора, језера и океана; Разликује текуће и стајаће воде.	Групише врсте вода у одговарајућу категорију.
Објашњава стања воде.	Идентификује да се вода може наћи у различитом стању (вода у чаши, коцка леда, кључала вода).	Именује и описује стања воде.	Уз подршку наставника (кроз оглед) показује и објашњава како и када вода прелази из једног стања у друго.
Уочава вјетар и објашњава његова својства.	Уз подршку наставника прави вртешку од папира, износи напоље и уочава појаве које настају приликом кретања.	Уз подршку наставника идентификује на сликама или у природи вјетар и нека његова својства (може бити топлији или хладнији, јачи или слабији).	Објашњава шта је вјетар и нека његова својства (топлији/хладнији, јачи/слабији).
Разликује обиљежја рељефа.	Уз подршку наставника именује и описује на сликама изглед брда, планине и равнице.	Објашњава изглед брда, планине и равнице.	Описује изглед свог краја користећи научене појмове.

Објашњава значај воде, ваздуха и сунца за живи свијет.	Објашњава значај воде, ваздуха и сунца за људе, биљке и животиње.	Уз помоћ наставника његује биљку у разреду, објашњава значај воде за њен раст и развој. Објашњава значај воде, ваздуха и сунца за његов живот и живот осталих живих бића.	Уз помоћ наставника његује биљку у разреду, објашњава значај воде за њен раст и развој. Објашњава значај воде, ваздуха и сунца за његов живот и живот осталих живих бића.
Објашњава чиме и како се загађује вода, ваздух и земљиште.	Објашњава помоћу слика како се загађује вода, ваздух и земљиште (бацање смећа, отпадне воде, дим....).	Идентификује највеће загађиваче животне средине.	Објашњава како људи брину о заштити животне средине.
На примјерен начин обиљежава Дан планете Земље и Дан вода.	Обиљежава Дан планете Земље и Дан вода кроз пригодне активности.	Обиљежава Дан планете Земље и Дан вода кроз пригодне активности.	Обиљежава Дан планете Земље и Дан вода кроз пригодне активности.
Именује дане у седмици.	Правилним редосљедом именује дане у седмици.	Објашњава да седмица има седам дана, објашњава који су радни дани, а који викенд.	Правилно употребљава појмове јуче, данас и сутра.
Именује мјесеце у години.	Уз подршку или самостално правилним редосљедом именује мјесеце у години.	Уз подршку или самостално правилним редосљедом именује мјесеце у години.	Групише мјесеце према годишњим добрима. Уз подршку наставника идентификује да је година вријеме од дванаест мјесеци.
Набраја основне одлике јесени (изглед природе, радови људи и вријеме).	Описује изглед природе у јесен, радове људи у јесен, вријеме у јесен.	Проширује број појмова везаних за јесен.	Проширује број појмова везаних за јесен.
Набраја основне одлике зиме (изглед природе, вријеме у зиму).	Описује изглед природе у зиму, временске прилике зими.	Проширује број појмова везаних за зиму.	Проширује број појмова везаних за зиму.
Набраја основне одлике прољећа (изглед природе, рад људи, вријеме у прољеће).	Описује изглед природе у прољеће, радове људи и временске прилике.	Проширује број појмова везаних за прољеће.	Проширује број појмова везаних за прољеће
Набраја основне одлике љета (изглед природе, рад људи, вријеме у љето).	Описује изглед природе љети, радове људи и временске прилике.	Проширује број појмова везаних за љето.	Проширује број појмова везаних за љето.

Користи сат	Сам или уз помоћ користи дигитални сат.	Уз навођење користи аналогни сат (препознаје положај казаљке за пун сат, пола сата итд.).	Самостално користи дигитални и аналогни сат (препознаје положај казаљке за пун сат, пола сата итд.)
Разликује домаће и дивље животиње.	Уз подршку или самостално групише животиње у домаће и дивље.	Уз подршку или самостално описује изглед, објашњава користи, станиште и друге одлике домаћих и дивљих животиња.	Уз подршку или самостално описује изглед, објашњава користи, станиште и друге одлике домаћих и дивљих животиња.
Именује врсте домаћих животиња према изгледу, томе како се рађају и према начину исхране.	Уз подршку наставника описује изглед домаћих животиња (неке имају перје, неке имају крзно...) и објашњава на сликама да се домаће животиње хране различитом врстом хране.	Уз подршку или самостално групише домаће животиње на домаће и дивље те на биљоједе, месоједе и сваштоједе.	Уз подршку наставника или самостално објашњава изглед стоке и живине, објашњава да стока рађа младунце, живина се леже из јаја; тијело стоке прекривено је длаком, а живине перјем; стока једе храну, а живина кљуца. Самостално групише домаће животиње на стоку и живину. Објашњава које животиње се хране којом врстом хране и сврстава их у одговарајућу категорију.
Именује врсте дивљих животиња према начину исхране.	Уз подршку наставника објашњава на сликама да се дивље животиње хране различитом врстом храном.	Уз подршку или самостално групише дивље животиње на биљоједе и месоједе.	Уз подршку или самостално објашњава изглед, станиште, начин исхране дивљих животиња и групише их у одговарајућу категорију.
Набраја и описује неке биљке своје околине.	Уз подршку или самостално именује и описује неке биљке своје околине.	Уз подршку или самостално групише неке биљке у одговарајућу категорију (воће, поврће, житарице, дрвеће).	Уз подршку или самостално групише неке биљке у одговарајућу категорију (воће, поврће, житарице, дрвеће).
Разликује биљке према мјесту на коме расту.	Уз подршку или самостално на сликама објашњава да биљке расту на различитим мјестима (шума, ливада, воћњак, повртњак, бара...).	Уз подршку или самостално објашњава основне одлике неких биљака и именује мјесто на коме расту.	Уз подршку или самостално групише различите врсте биљака према мјесту на коме расту у одговарајућу категорије (шума, ливада, воћњак, повртњак, њива, бара...).

Објашњава основна правила понашања у саобраћају.	Уз подршку наставника користи полигон и објашњава појам раскрснице, семафора, тротоара и пјешачког прелаза, као и основних саобраћајних знакова.	Објашњава намјену раскрснице, семафора, тротоара и пјешачког прелаза, те основних саобраћајних знакова. Демонстрира научено.	Објашњава намјену раскрснице, семафора, тротоара и пјешачког прелаза, те основних саобраћајних знакова. Демонстрира научено.
Учествује у обиљежавању значајних догађаја у мјесту.	Уз подршку наставника именује важније догађаје у свом мјесту.	Уз подршку наставника, родитеља, другара из школе узима учешће у различитим свечаностима (обиљежавања дана школе, дан града, школске славе, посјете другим школама...).	Уз подршку наставника, родитеља, другара из школе узима учешће у различитим свечаностима (обиљежавања дана школе, дан града, школске славе, посјете другим школама...).

Препоручени садржаји/активности

Учење о људском тијелу

- Дијелови тијела на себи и другим.
- Животни циклус човјека.
- Разликовање полова.
- Изрезивање слика људи из новина и сортирање у групе: (дјечаци, дјевојчице, мушкарци, жене, старци, старице)
- Слагање низа слика у животни циклус човјека (беба-предшколац-дјечак-младић-мушкарац-дјед)

Усвајање појмова о друштвеним појавама (породица, занимања, моје мјесто)

- Ужа и шира породица.
- Односи у породици.
- Израда породичног стабла.
- Листање породичних албума уз објашњавање односа у породици.
- Моје мјесто.
- Врсте насеља.
- Предузећа и установе.
- Посјета занатским радионицама у околини (фризер, обућар), посјета фабрикама, фармама, воћњацима итд.
- Занимања људи у мом мјесту.
- Радни листови, слагалице, конкретни алати: „Повежи алат са занимањем“.
- Играње улога „у фризерском салону“, „посјета доктору“, „мајсторска радионица“, „играње школе“ итд.

Екологија

- Вода на Земљи.
- Стања воде.
- Кретање ваздуха.
- Релјеф земљишта.
- Значај воде, ваздуха и Сунца за живи свијет.
- Загађивање воде, ваздуха и земљишта.
- Обиљежавање Дана планете Земље и Дана воде.

Развијање просторне и временске оријентације

- Седмица.
- Мјесеци у години.
- Јесен и одлике јесени.
- Зима и одлике зиме.
- Прољеће и одлике прољећа.
- Љето и одлике љета.
- Обрада тематских пјесмица и прича о годишњим добрима и мјесецима.
- Цртање различитих врста сатова (ручни, зидни, аналогни, дигитални, будилник итд.)
- Прављење сата од картона са помичним казаљкама.

Биљке и животиње моје околине

- Домаће и дивље животиље.
- Подјела домаћих животиња према изгледу и начину исхране.
- Подјела дивљих животиња према начину исхране.
- Биљке моје околине.
- Ливада, воћњак, повртњак, њива, шума, бара.

Саобраћај

- Правила понашања у саобраћају.
- Раскрсница.
- Семафор и пјешачки прелаз.
- Саобраћајни знаци

Упутства наставнику

Исходи учења треба да буду у складу са специфичним могућностима и интересовањима ученика, те уколико се препозна да су очекивања наведена у четвртом нивоу презахтјевна за одређене ученике, користићемо се исходима и пратити показатеље предходног нивоа.

Специфичност рада у четвртом нивоу огледа се у потреби примјењивања наученог у свакодневним активностима и различитим социјалним контекстима.

Садржаје прецизно и недвосмислено преносити, појашњавати и увјежбавати.

Наставни садржаји овог нивоа корелирају са садржајима предмета *Брига о себи и социјалне вјештине* и *ВРОЗ*-ом.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Предметно подручје *Физичко и здравствено васпитање* омогућава ученицима да задовоље своју потребу за кретањем и игром, те да усвајају навике здравог живљења. Ученик овладава простором, користи нове покрете, развија снагу, окретност, издржљивост, прецизност и учвршћује хигијенске навике. Физичко и здравствено васпитање је важно за цјелокупно психофизичко здравље ученика имајући у виду да покрет представља и средство комуникације и самоактуализације сваког појединца.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	108
Друга година	108
Трећа година	108

Седмични фонд часова

Прва година	3
Друга година	3
Трећа година	3

Општи циљ

Очување и унапређење физичке кондиције и снаге, побољшање спретности и координације покрета, те његовање здравих животних навика.

Посебни циљеви

- Увјежбавање постуре тијела те елементарних и сложених покрета тијела;
- Учвршћивање основних хигијенских и навика очувања здравља;
- Усвајање појмова везаних за оријентацију у простору, хигијену и здравље;
- Подстицање пријатних емоција и развој емоционалних компетенција;
- Овладавање различитим техникама релаксације;
- Унапређење међувршњачке интеракције и сарадње кроз заједничке игре;
- Превенција негативних утицаја на здравствено стање и корекција физичког здравља.

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Заузима и одржава правилан положај тијела током мировања и кретања.	Уз подршку одржава правилан положај тијела током мировања и кретања.	Самостално одржава положај тијела током мировања и уз подршку током кретања.	Одржава правилан положај тијела у задатим активностима.	
Изводи сложене облике кретања (полигони организована игра, игра у тимовима са поштовањем правила исте).	Савладава 2-3 препреке уз помоћ наставника и 2 удружене активности.	Самостално савладава 2-3 препреке на полигону и 2 удружене активности.	Самостално савладава полигон са више од 3 препреке и 3 различите активности .	
Унапређује моторику кроз спретније манипулисање предметима (фина моторика, груба моторика, хват, тонус, снага).	Учествује у играма које иницира наставник.	Показује интерес за реквизите који се користе у играма, спретно манипулише њима.	Самостално иницира игру, вољно усмјерава пажњу и интересовање на реквизите који се користе у игри.	
Учвршћује основне хигијенске навике у циљу одржавања здравља (интимна хигијена и садржаји из ранијих нивоа).	Именује средства за одржавање личне хигијене, изводи активности личне хигијене на налог и уз подршку.	Познаје и придржава се правила личне уредности, чистоће и хигијене.	Самостално обавља личне хигијенске навике, након физичких активности.	
Генерализује основна знања о спречавању болести и повезаности понашања и здравља (Лична хигијена, хигијена простора, чување од повреда, редовна контрола педијатра и стоматолога)	Учествује у активностима одржавања личне хигијене и здравља уз подршку наставника.	Самостално извршава активности одржавања личне хигијене и здравља уз надзор.	Његује своје тијело у циљу одржавања личне хигијене и здравља.	
Правилно се одијева у циљу заштите здравља.	Именује одјећу и обућу и њену намјену, одјева се уз подршку.	Разликује врсту одјеће и обуће у зависности од годишњег доба, одјева се уз дјелимичну подршку	Разликује врсту одјеће и обуће у зависности од активности које обавља у току дана.	
Примјењује различите технике релаксације по потреби.	Учествује у вјежбама релаксације (истезање, правилно дисање..) које иницира наставник.	Краткотрајно изводи технике релаксације, уз подршку наставника.	Изводи технике релаксације по потреби.	

Препоручени садржаји/активности

- Трчање на различите начине и различитим темпом.
- Брзо трчање до 40 m с поласком на различите начине, на знак, команду.
- „Цикцак” трчање.
- Ходање, трчање унатрашке.
- Фигуративна кретања.
- Скок удаљ залетом с обиљеженог одскочишта, доскок на мекано.
- Скокови у дубину (сандук, козлић).
- Прескакања препрека у низу до висине 50 cm, клупе, препоне, вијаче.
- Скок увис правим (косим) залетом.
- Прескакање вијаче различитим степеном сложености.
- Бацање лоптице удаљ, из залета, у покретни циљ.
- Вођење, додавање и бацање лопте у трчању, с разних висина, у скоку.
- Бацање и хватање лопте о зид, у паровима и групама, евентуално додавањем у кретању и у скоку.
- Полигон (трчање, скакање, гађање, прескакање...)
- Надвлачење преко линије, изван и у круг нацртан на тлу
- Пузање потрбушке, на боку и леђима са обилажењем препрека и подлога од различитог материјала.
- Пењање и спуштање низ љестве, кроз обруч и окна.
- Игре на снијегу.
- Такмичарске игре (грудвање, између двије ватре, штафета...)
- Елеметарне игре.
- Кошарка, рукомет, фудсал ...
- Зечји, мачји скок.
- Галоп напријед, постранице.
- Бацање лопте у бочној и чеоној равни у мјесту и кретању.
- Народно коло.
- Брзо трчање на 40 m.
- Скок удаљ преко 100 cm.
- Скок увис до 50 cm.
- Колут назад из чучња у чучањ
- Ниска греда, ходање напријед, назад.
- Вођење лопте у трчању

- Огледало осјећања,
- Препознавање и опонашање различитих емоција
- Њега тијела и одржавање личне хигијене.
- Хигијена одјеће, обуће и личних ствари.
- Облачење и скидање одјеће и обуће (скидање мантила, капута, јакне, изување ципела, чизама, обување патика, ципела, облачење и свлачење доњег рубља)
- Правилно одјевање и обување
- Разликовање и закопчавање дугмади, отварање и затварање патент затварача на одјећи, закопчавање и откопчавање каиша и трегера
- Остављање обуће и одјеће на одређена мјеста
- Прање руку сапуном прије и после јела, после употребе тоалета, умивање лица и брисање пешкиром, одржавање хигијене зуба, употреба пасте, чување четке и чаше
- Чешљање и уређивање косе
- Одржавање хигијене носа, правилно брисање носа марамицом (не чачкати нос, не плувати на под, кихати у марамицу)
- Одржавање хигијене прибора за чешљање
- Прање косе
- Купање уз помоћ другог лица
- Хигијенске мјере при знојењу
- Прање до појаса
- Прање ушију
- Прање ногу
- Самостално брисање тијела
- Самостална брига о свом личном изгледу

Упутства наставнику

Здравствено васпитање се дефинише као активан процес учења и оспособљавања поједница и заједнице да се користе стеченим знањем о здрављу, са циљем да се усвоји и примењује правилан однос према здравом начину живота и активно доприноси заштити сопственог здравља и здравља заједнице.

Програмирана и планирана физичка активност благотворно делује на здравствени статус и психосоцијално стање. Због усвајања позитивних навика за вежбање и општег развоја (интелектуалног, социјалног, моторичког итд.), веома је битно упражњавати организоване облике физичке активности од најранијих фаза одрастања. На овом нивоу часови Физичког и здравственог васпитања и Бриге о себи и социјалног развоја су уско повезани па због тога приликом глобалног планирања треба водити рачуна да се садржаји ова два предмета међусобно прожимају.

При планирању циљева и активности, наставник треба да води рачуна о могућностима школе и ученика које подучава.

Ове часове треба максимално користити за опуштање дјеце као и за јачање мишића и покретљивости зглобова.

Уколико школа нема неопходне техничке могућности за опремање малих игралишта, онда са ученицима реализовати Ритмичке и гимнастичке вјежбе с реквизитима (лопта, обруч, вијача) уз комбинацију гимнастичких вјежби и плеса са реквизитима (вијача, лопта, обруч, трака и чуњеви). Уз музику подстицати правилно и лијепо извођење ритмичких вјежби, правилан став тијела на почетку и завршетку вјежбе, развијати такмичарски дух и љубав према спорту.

Такође, треба систематски радити на упознавању дијелова тијела и осмишљавању тјелесне цјеловитости.

Све захтјеве треба реализовати кроз игру и уз помоћ играчака и помагала која су блиска дјечи са умјереном и тежом менталном ретардацијом.

Захтјеви и активности морају бити у складу са индивидуалним способностима сваког дјетета.

Посебну пажњу треба посветити чистоћи и провјетравању нарочито оних мјеста гдје се дјеца интензивно задржавају.

Часове, кад год је могуће, треба организовати у природи, школском дворишту (игралишту), у сали за физичко васпитање, а веома добро и успјешно се могу организовати и у учионици.

Потребно је организовати излете у природу, боравак на снијегу, на базену, уз ријеку, на мору.

Омогућити дјечи игру и забаву.

Све вјежбе треба узети орјентационо, прилагодити их индивидуалним способностима ученика и условима у којима се одвија наставни процес.

ВЈЕШТИНЕ И СТВАРАЛАШТВО

Предметно подручје *Вјештине и стваралаштво* усмјерено је на подстицање цјелокупног развоја дјетета кроз ликовно, музичко и друге видова стваралаштва. Кроз садржаје предмета ученици ће развијати моторичке, когнитивне и емоционалне способности, те развијати осјећај за лијепо. Вјештине и способности које се стичу кроз садржаје овог предмета неопходне су за што самосталније функционисање ученика, квалитетно кориштење слободног времена, као и за оспособљавање за вршење радних операција.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова:

Прва година	72
Друга година	72
Трећа година	72

Седмични фонд часова:

Прва година	2
Друга година	2
Трећа година	2

Општи циљ

Развој преосталих потенцијала усмјерених на стицање информатичких компетенција, те одржавање усвојених и до сада коришћених вјештина ликовног и музичког изражавања.

Посебни циљеви

- Увјежбавање вјештина руковања алатима за обраду различитих материјала
- Навикавање на одржавање хигијене простора
- Усвајање и примјена информатичких основа
- Увјежбавање опште моторике и мануелне спретности
- Развијање ликовног изражавања и ликовне културе
- Развијање музичког изражавања и музичке културе

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способостима ученика			
Израђује шаблоне за отискивање (стиропор, кромпир, спужва и сл.).	Израђује шаблон уз помоћ.	Израђује шаблон уз вербалну инструкцију.	Израђује шаблон самостално.	
Реже маказама са цик-цак или таласастим линијама.	Сам или уз навођење реже по задатој линији.	Сам или уз навођење реже задате облике.	Самостално реже облике које је сам нацртао.	
Прави маске од картона или папир-маше техником.	Украшава готову маску (боји, лијепи папире и сл.).	Прави маску од картона сам или уз навођење по датом шаблону.	Прави маску папир-маше техником сам или уз навођење по шаблону.	
Учествује у изради костима или сценографије за школску представу.	Боји велике површине сценографије (нпр. трава, небо).	Израђује уз помоћ једноставније дијелове сценографије и украшава.	Израђује уз помоћ једноставније дијелове костима и/или украшава.	
Израђује предмете од картона .	Црта и обиљежава на материјалу помоћу шаблона, прави предмете уз помоћ наставника (једноставна кутија, кућица за птице, коцка, кутија за ситнице).	Обиљежава и исјеца материјале, прави предмете уз помоћ наставника (једноставна кутија, кућица за птице, коцка, кутија за ситнице).	Обиљежава и исјеца материјале, лијепи дијелове у цјелину (једноставна кутија, кућица за птице, коцка, кутија за ситнице).	
Израђује предмете од платна.	Црта и обиљежава на материјалу помоћу шаблона, прави предмете уз помоћ наставника (медо, торбица, кухињска рукавица, перница од платна).	Обиљежава и исјеца материјале, прави предмете уз помоћ наставника (медо, торбица, кухињска рукавица, перница од платна).	Обиљежава и исјеца материјале, спаја концем или љепилом дијелове у цјелину (медо, торбица, кухињска рукавица, перница од платна).	
Препознаје различите грађивнске машине и објашњава улогу.	Разликује грађевинске машине од осталих превозних средстава.	Именује грађевинске машине на сликама и минијатурама (миксер, ваљак, камион, багер).	Објашњава улогу грађевиснких машина (нпр, ваљак равна подлогу...).	
Уочава особине магнета и разликује врсте магнета.	Уочава да магнет привлачи само металне предмете.	Прави уз помоћ наставника електромагнет и уочава да привлачи металне предмете.	Разликује магнет од електромагнета.	

Правилно сједи и поставља руке у исправан положај.	Уз вербално навођење исправно сједи испред рачунара.	Уз навођење подешава висину и положај столице и монитора, положај руке изнад миша и тастатуре.	Самостално подешава висину и положај столице и монитора, положај руке изнад миша и тастатуре.
Разликује улазне и излазне компоненте рачунара.	Показује именовани уређај на слици или конкретно (миш, тастатура, звучник, штампач, монитор, микрофон итд.).	Уз навођење сортира уређаје на улазне (тастатура, миш, микрофон) и излазне (монитор, звучник, штампач).	Самостално сортира уређаје на улазне (тастатура, миш, микрофон) и излазне (монитор, звучник, штампач).
Уочава функцију и разлику улазних и излазних уређаја.	Уз навођење показује да улазни уређаји служе за задавање команди.	Уз навођење показује да излазни уређаји служе за обраћање рачунара нама.	Самостално зна и показује функцију и разлику између улазних и излазних уређаја.
Показује елементе на дну екрана (на таскбару).	Уз навођење или самостално показује гдје је старт, већ покренути програми, вријеме.	Уз навођење показује на таскбару падајући мени са више отворених истих програма (нпр. 2-3 Word документа).	Самостално показује на таскбару падајући мени са више отворених истих програма (нпр. 2-3 Word документа).
Разликује изглед курсора.	Уз навођење показује прстом гдје је на монитору курсор у облику стрелице.	Уз навођење показује на монитору различите курсоре (стрелица, вертикална линија у тексту тј. трепћући курсор).	Самостално показује на монитору различите курсоре (стрелица, вертикална линија у тексту тј. трепћући курсор).
Рукује мишем.	Доводи курсор на показано мјесто самостално или уз навођење.	Уз навођење користи лијеви и десни клик и повлачи курсор.	Самостално користи лијеви и десни клик и повлачи курсор.
Креира нови документ или фолдер.	Уз физичко навођење изводи десни клик мишем и бира опцију новог документа или фолдера.	Уз вербално навођење изводи десни клик мишем и бира опцију новог документа или фолдера.	Самостално изводи десни клик мишем и бира опцију новог документа или фолдера.
Карактеристичне иконе (мој компјутер, канта за отпатке, текстове, видео снимци...).	Показује неколико икона на монитору уз навођење (нпр. за текст документ, фолдер, мој компјутер, канта за отпатке).	Самостално показује неколико икона на монитору уз навођење (нпр. за текст документ, фолдер, мој компјутер, канта за отпатке).	На налог показује курсором већи број њему познатих икона на монитору.
Подешава програмски прозор.	Сам или уз навођење затвара програмски прозор (иконица са знаком икс).	Сам или уз навођење смањује прозор и повећава са таскбара (иконца са доњом цртом).	Сам или уз навођење мијења величину прозора - мањи, већи, преко цијелог екрана (иконица са два прозора).

Познаје функцију и покреће MS Word.	Сам или уз навођење отвара документ (нови или са траженим називом).	Уз навођење показује или именује функцију (писање и обрада текста).	Самостално показује или именује функцију (писање и обрада текста).
Куца текст у MS Word.	Прекуцава краће ријечи или реченицу уз помоћ наставника.	Прекуцава краће ријечи или реченицу уз помоћ наставника, самостално користи типку за размак између ријечи.	Самостално прекуцава краће реченице.
Уређује текст у MS Word.	Сам или уз навођење селекује текст који треба да уреди.	Уз навођење селектованом тексту мијења фонт, величину, бира функцију болд, италик и подвлачење.	Самостално селектованом тексту мијења фонт, величину, бира функцију болд, италик и подвлачење.
Упознаје програм за цртање на рачунару или таблети.	Самостално улази у програм за цртање и повлачи линије мишом.	Користи појединачне алате при цртању.	Црта једноставне фигуре помоћу програма за цртање.
Претражује интернет.	Самостално отвара претраживач.	Уз навођење (диктат, или прекуцава одштампане ријечи) куца у претраживачу кључне ријечи или назив сајта.	Самостално куца у претраживачу кључне ријечи или назив сајта (претражује).
Штампа документе.	Проналази у документу опцију штампања нпр. file → print сам или уз навођење.	Уз навођење штампа изабрани документ (цијели или дјеломично) у дати број копија.	Самостално или уз вербалну помоћ штампа изабрани документ (цијели или дјеломично) у дати број копија.
Отвара и претражује YouTube.	Отвара YouTube сајт сам или уз навођење, те подешава јачину звука уз помоћ.	Претражује и бира жељени садржај уз навођење, те самостално подешава јачину звука.	Самостално претражује и бира жељени садржај.
Слика на задату тему.	Слика на задату тему уз помоћ.	Слика на задату тему уз вербалну инструкцију.	Самостално слика на задату тему.
Илуструје пјесме или приче.	Боји задате илустрације неке приче (нпр. црвенкапа).	Уз навођење илуструје причу или пјесму.	Самостално илуструје причу или пјесму.
Отискује мрље (пресликавање боја с једне на другу половину папира).	Наноси боје на половину папира и пресавија га уз физичко навођење.	Наноси боје на половину папира и пресавија га уз вербалне инструкције.	Самостално наноси боје на половину папира, прави комбинације по жељи, пресавија папир.

Боји мандалу (кружне слике симетричних дијелова).	Боји мандалу с већим површинама фломастерима.	Боји мандалу с мањим површинама тањим фломастерима (о.7 и 0.5).	Боји симетрично детаље на мандали тањим фломастерима.
Израђује мозаик.	Учествује у изради мозаика, уз помоћ.	Учествује у изради задатог мозаика, уз корекције.	Израђује мозаик самостално.
Израђује фротаж (добивање отиска трљањем оловком преко папира испод којег је храпава површина).	Уз физичко навођење прави фротаж од већ датих материјала (новчић, лист, хеклани миље и сл.).	Уз вербалну помоћ тражи адекватне материјале и израђује фротаж.	Самостално израђује фротаж (тражи адекватне материјале, папир, боје).
Израђује колаж од различитих материјала с доцртавањем фломастерима.	Сам или уз навођење израђује колаж од датих елемената.	Сам или уз навођење израђује колаж од елемената које је сам скупио.	Сам или уз навођење израђује колаж од елемената које је сам скупио и доцртава елементе.
Израђује асамблаж (тродимензионални колажа).	Прикупља различите материјале (жицу, машине, суво цвијеће, чипку, дрвене штапиће, каменчиће и сл.).	Уз навођење израђује асамблаж, рукује љепилом и материјалом.	Самостално израђује асамблаж, рукује љепилом и материјалом.
Повлачи линије тушем.	Уз навођење примјењује адекватан притисак тушем по папиру.	Уз навођење повлачи линије тушем по папиру (косе, вертикалне, хоризонталне).	Самостално повлачи линије тушем по папиру (косе, вертикалне, хоризонталне).
Украшава каменчиће.	Уз помоћ наставника боји каменчиће једном бојом.	Самостално боји камениће једном бојом, затим уз помоћ наставника црта детаље преко.	Бира материјал - облике, црта и боји одговарајућим бојама и украшава по жељи.
Обликује меке материјале (алуминијска фолија, глина, тијесто, пластелин).	Прави различите фигуре уз помоћ наставника спајајући два елемента (сњешко бијелић, пуж...).	Прави задане фигуре од два елемента.	Самостално прави сложене фигуре.
Савија папир у једноставне облике – чамац, риба.	Моделује облике уз физичко навођење.	Моделује облике уз вербално навођење и/или сликовно упутство (корак по корак).	Самостално савија папир и прави различите облике.
Црта удаљене и ближе објекте на цртежу.	Уз навођење црта удаљене објекте на цртежу мање и свјетлих и тањих линија (задата композиција).	Уз навођење црта ближе објекте већим и тамним и дебљим линијама (задата композиција).	Уз навођење црта удаљене и ближе објекте без задате композиција (нпр. „Нацртај дрво и иза њега човјека“).

Основне и изведене боје (мијешање боја).	Разликује основне и изведене боје, насумично мијеша и добија изведене боје не знајући принцип.	Уз навођење мијеша боје (добија зелену, наранџасту и љубичасту).	Самостално мијеша боје и добија и друге нијансе (сива, роза, смеђа).
Прави валер боја (одређује количину свијетлог и тамног у боји).	Уз навођење постепено посвјетљује дату боју додавањем бијеле темпере.	Уз навођење постепено потамњује дату боју додавањем црне темпере.	Самостално или на налог дату боју посвјетљује и/или потамњује.
Учествује у изради рекламе, плаката (нпр. за школску представу).	Боји већ осмишљене плакате и рекламе.	Пише и украшава слова на реклами (задат текст).	Учествује у већем броју радњи при изради рекламе.
Израђује паное на различите теме.	Изрезује, прави дијелове од папира за пано, лијепи, уз физичко вођење.	Изрезује, прави дијелове од папира за пано, лијепи, уз вербалне упуте и надзор.	Имитира и израђује пано уз приказ слика како треба радити.
Разликује тематске приказе на сликама.	Сам или уз навођење именује и/или показује портрете.	Сам или уз навођење именује и/или показује пејсаже.	Сам или уз навођење именује и/или показује мртву природу.
Израђује и користи музичке инструменте.	Израђује једноставне инструменте (звечке, штапићи) и користи их произвољно.	Израђује сложеније инструменте (бубањ, фрула) уз навођење и користи.	Израђује инструменте и подражава (имитира) дати звук.
Свира на музичком инструменту (ударалке, даире...).	Свира одређени музички инструмент уз физичку помоћ и навођење.	Свира одређени музички инструмент уз инструкције и произвољно.	Самостално свира на одређеном инструменту, имитира дати звук.
Плеше уз музику .	Плеше уз музику, уз навођење.	Плеше и адекватно се креће кроз простор, изводи поједине музичке кораке уз помоћ.	Самостално се креће сигурно у ограниченом простору, изводи музичке кораке (поједине или у секвенци).
Учествује у музичким играма.	Учествује у музичким играма уз помоћ.	Учествује у музичким играма уз инструкцију.	Учествује у музичким играма самостално.
Разликује групе музичких инструмената.	Сам или уз навођење издваја и/или показује жичане инструменте.	Сам или уз навођење издваја и/или показује дувачке инструменте.	Сам или уз навођење издваја и/или показује ударалке.
Самостално користи музичке уређаје.	Појачава односно стишава радио или цд плејер.	Учи да промјени станицу на радију или пјесму на цд-у.	Промијени цд и пусти пјесму по избору.

Препознаје звук инструмента у музичкој нумери.	Уз навођење именује или показује на слици инструмент који је чуо у датој нумери.	Разликује инструменте уз вербалну и сликовну инструкцију у датој нумери.	Самостално разликује инструменте у композицији коју слуша.
Дискриминише темпо – лагани, умјерени, брзи.	Уз навођење дискриминише темпо на лагани и брзи.	Самостално дискриминише темпо на лагани и брзи.	Сам или уз навођење дискриминише темпо на лагани, умјерени и брзи.
Дискриминише динамике тј. јачину – тихо и јако (пиано и форте).	Подражава (имитира) тихе и јаке тонове.	Уз навођење дискриминише динамику тихо и јако.	Самостално дискриминише динамику, уз помоћ користи називе пиано и форте.
Препознаје и користи Орфове ритмичке инструменте .	Издаја наведене инструменте од осталих (на сликама или конкретно) сам или уз вербално навођење.	Издвојене инструменте користи уз навођење (физичка помоћ) а по произвољном ритму.	Издвојене инструменте користи уз вербално навођење и репродукује краћу, једноставнију, ритмичку секвенцу.
Препознаје народне инструменте (гусле, трубе, тамбуре, фруле, даире, двојнице, кавали).	Црта и боји илустрације народних инструмената, показује уз навођење.	Уз навођење издаја од понуђених народне инструменте, именује их.	Самостално издаја од понуђених народне инструменте, именује их.
Разликује поједине плесове.	Разликује плес у односу на број људи (нпр. коло, плесни пар, соло плес).	Уз навођење разликује поједине плесове (валцер, танго, модерни хип-хоп итд.).	Самостално разликује поједине плесове (валцер, танго, модерни хип-хоп итд.).
Препознаје балет.	Препознаје балерину (црта, боји, изрезује слике и сл.).	Уз навођење препознаје и/или именује балет на датом снимку.	Самостално препознаје и/или именује балет на датом снимку.
Препознаје оперу.	Дискриминише оперу од балет и плеса (пјевање наспрам плесања).	Уз навођење препознаје и/или именује оперу на датом снимку.	Самостално препознаје и/или именује оперу на датом снимку.
Препознаје чланове музичког ансамбла.	Сам или уз навођење препознаје свираче (оркестар, солиста, диригент) на сцени.	Сам или уз навођење препознаје пјеваче (хор, солиста, диригент) на сцени.	Самостално разликује музичаре на приказаном снимку или фотографији.
Учествује у извођењу музичке нумере за школску приредбу (соло или у хору).	Учествује у извођењу музичке нумере поводом школске приредбе (пјевање, плес, пратња удараљкама и сл.).	Учествује у извођењу музичке нумере поводом школске приредбе (пјевање, плес, пратња удараљкама и сл.).	Учествује у извођењу музичке нумере поводом школске приредбе (пјевање, плес, пратња удараљкама и сл.).

Препоручени садржаји/активности

Израда различитих предмета за употребу

- Израда шаблона од кромпира, спужве, стиродура и сл. за отискивање за активности из области ликовног стваралаштва
- Резање маказама папира, тањег картона, алуминијске фолије по линији
- Израда маски од папира папир-маше техником
- Израда маски на задату тему (нпр. карневал, циркус, зоо врт)
- Израда костима или дијелова сценографије за школске представе (од папира и картона)
- Израда предмета од картона (једноставна кутија, кућица за птице, коцка, кутија за ситнице, дидактичке игрице)
- Израда предмета од платна (медо, торбица, кухињска рукавица, перница од платна)

Хигијена радног простора

- Чишћење радног простора - стола влажном марамицом, лопатицом и метлицом
- Чишћење радног простора цогером или уз помоћ неког другог брисача за под
- Чишћење алата након употребе (крпом, марамицом, метлицом...)

Усвајање и примјена информатичких основа

- Подешавање висине столице и монитора, близине тастатуре и кућишта
- Показивање улазних и излазних уређаја
- Увјежбавање кориштења миша прилагођавањем (нпр. десни дио миша тј. клик обојити црвено а лијеви жуто – у случају да ученик не разликује појмове лијево и десно)
- Увјежбавање кажипрста и средњег прста за руковање мишем (са и без миша) – дизање прстију, координација покрета, котрљање точкића за скроловање итд.
- Показивање елемената на рачунару (мјесто курсора, поједине иконе, ознаке за сат и сл.)
- Куцање текста у MS Word и уређивање текста
- Штапање материјала за игру или радних листова
- Претрага и бирање садржаја на стриминг сервисима или YouTube (произвољно или на задату тему)
- Праћење једноставних туторијала на интернету (цртање или кување корак по корак)
- Кориштење ученику занимљиве теме за даље учење – нпр. проналажење илустрације, похрањивање и штампање слике филмских јунака или аутомобила
- Примјена едукативних рачунарских програма
- Цртање, уметање и обрада графичких елемената у програму MS Paint
- Кориштење интернет претраживача
- кориштење „букмарка“ - већ обиљежених сајтова у које ученик улази кликом миша

- тражење појмова куцањем у претраживач (слике, видео, музика...)
- опасности на интернету (дописивање, друштвене мреже)

Развијање ликовног изражавања и ликовне културе

- Цртање на различите теме различитим техникама
- Отискивање мрља
- Прављење колажа, фротажа, асамблажа
- Прављење мозаика с картонским или керамчким дијеловима
- Украшавање каменчића темперама и кистом
- Бојење илустрација прича, пјесама и бајки
- Прављење плаката и паноа на задату тему (Дан планете Земље, еколошка освјештеност, Дан школе и сл.)
- Моделовање алуминијске фолије у различите облике (Сњешко бијелић, пуж, дрво и сл.)
- Моделовање папира оригами техникама (животиње, пахуљице итд.)
- Прављење валер карте дате боје (нијансирање ка тамнијим и свјетлијим бојама)
- Разликовање слика портрета, пејсажа и мртве природе

Развијање музичког изражавања и музичке културе

- Израда инструмената од рециклираних материјала
- Гледање снимака балетских дјела (нпр. „Крцко Орашчић“ П. И. Чајковски)
- Гледање снимака оперских дјела (нпр. „Чаробна фрула“ В. А. Моцарт)
- Гледање плесних извођења, такмичења, концерата и сл.
- Музичирање на ритмичким и мелодијским инструментима Орфовог инструментарија
- Издвајање и сортирање слика народних инструмената
- Разгледање конкретних инструмената (нпр. клавир, гитара, бубањ)
- Слушање амбијенталне музике (нпр. звукови из природе – киша, цвркулт птица, звук водопада, вјетра)
- Слушање и препознавање звукова музичких инструмената
- Овладавање једноставним плесним покретима (подизање руку, корак лијево-корак десно и сл.) те повезивање и комбиновање више корака уз одређену нумеру
- Пlesaње уз музику спонтано или наученим секвенцама покрета
- Музичке игре (Музичке домене; Музичке меморије)
- Дискриминисање темпа и динамике музичких композиција

Упутства наставнику

У четвртом нивоу се од ученика очекује да увјежбава руковање алатима за обраду резличитих материјала, те да кроз свој рад и прављење конкретних предмета за употребу осјете задовољство и друге пријатне емоције. Циљ је код ученика учврстити радне навике и развити свијест о важности чувања од повреда. Короз претходна 3 нивоа ученик би требао савладати основама кориштења рачунара, док би сада ученика требало оспособити да рачунар користи у сврху квалитетног кориштења слободног времена. Такође, садржаји и исходи који се односе на области музичог и ликовног васпитања требају бити оријентисани ка упућивању ученика на различите креативне активности које ће им након завршеног школовања омогућити да на адекватан начин организују слободно вријеме и да у што већој мјери развију самосталност у заједници.

БРИГА О СЕБИ И СОЦИЈАЛНЕ ВЈЕШТИНЕ

Предметно подручје *Брига о себи и социјалне вјештине* усмјерено је на усвајање вјештина бриге о себи и на развој социјалних вјештина. Кроз своје садржаје ово подручје обухвата широк распон који се креће од овладавања елементарним вјештинама до усвајања сложених вјештина и њихове примјене у свакодневном животу. Развијање навика свакодневног живота су важни за цјелокупно функционисање ученика. Фокус овог предметног подручја у IV нивоу треба да буде усмјерен на оснаживање и учвршћивање стечених навика, њихово проширивање и свакодневна примјена у социјалном пољу.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	72
Друга година	72
Трећа година	72

Седмични фонд часова

Прва година	2
Друга година	2
Трећа година	2

Општи циљ

Развој преосталих потенцијала усмјерених на стицање вјештина бриге о себи, оспособљавање за адекватно учешће и понашање у животним ситуацијама, те проширивање и оснаживање репертоара социјалних интеракција.

Посебни циљеви

- Усвајање и примјена вјештина неопходних за планирање и организовање властитих активности.
- Увјежбавање, учвршћивање и проширивање вјештина неопходних за живот у кући/стану.
- Учвршћивање способности дјеце да примјене научена социјална знања и вјештине у новим непознатим ситуацијама и у отвореној средини.
- Развијање способности самозаступања.

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способостима ученика			
Прати и/или планира активности у току радног дана.	Прати слијед активности у току радног дана уз помоћ и навођење.	Прати слијед активности уз навођење, слике и подсјетнике.	Планира и/или прати слијед активности уз подсјетнике.	
Прави избор активности.	Врши избор понуђених активности уз помоћ.	Врши избор понуђених активности уз вербално или сликовно навођење.	Самостално врши избор активности у складу с датом ситуацијом.	
Смислено проводи слободно вријеме.	Упознаје различите слободне активности уз помоћ и навођење (спорт, умјетност, активности у природи, друштвене игре, ручни радови итд.).	Врши избор слободне активности (од ограниченог броја понуђених активности).	Активно учествује у избору и у извођењу преферираних слободних активности.	
Спроводи личну хигијену.	У већини ситуација зна када треба да спроведе основну хигијену тијела и спроводи је уз минималне грешке.	Уз подршку се брије, спроводи хигијену током мјесечног циклуса, купа се, стилизује косу, користи козметику.	Самостално се брије, спроводи хигијену током мјесечног циклуса, купа се, стилизује косу, користи козметику.	
Одржава хигијену простора.	У већини ситуација зна када треба да спроведе основну хигијену простора и спроводи је уз минималне грешке (брише прашину са намјештаја, брише ниске прозоре и врата, мете, брише под и усисава).	Уз подршку и/или вербално навођење одржава хигијену цјелокупног простора (купатило, кухиња, собе, боравак).	Уз вербално навођење одржава хигијену цјелокупног простора (купатило, кухиња, собе, боравак).	
Спрема оброк.	Зна гдје се складиште и чувају намирнице, проналази у простору адекватне намирнице да би припремио себи оброк. У већини ситуација може сам себи да спреми једноставни оброк.	Уз подршку и/или вербално навођење куха супу из кесице, чај, кафу, јаја, подгријава храну.	Уз вербално навођење куха супу из кесице, чај, кафу, јаја, подгријава храну.	

Користи електричне уређаје и познаје опасности које могу настати приликом руковања електричним уређајима и неке начине заштите.	Самостално и прецизно користи једноставније електричне уређаје (фен, усисивач, радио, телевизор, рачунар, мобилни телефон). Пажљиво рукује једноставнијим електричним уређајима.	Уз подршку рукује електричним апаратима (гријалица, клима уређај, фрижидер, машина за веш, шпорет). Објашњава начин на који настају опасности изазване неправилним руковањем овим електричним апаратима и елементарну заштиту од опасности.	Уз вербално навођење рукује електричним апаратима (гријалица, клима уређај, фрижидер, машина за веш, шпорет). Зна када и како се користи апарат за гашење пожара.
Правилно се односи према свом здрављу.	Препознаје и разумије негативан утицај штетних навика и зависности. Препознаје и разумије значај редовних љекарских и стоматолошких контрола.	Одлази уз надзор у здравствену установу, прецизнији је у проналажењу служби, препознаје свог породичног љекара, објашњава шта га боли, примјењује адекватне обрасце понашања.	Прецизније артикулише своје здравствено стање и тегобе. Мјери температуру. Самосталнији је у узимању преписане терапије. Самосталнији је приликом одласка љекару, стоматологу и у апотеку.
Примјењује правила пристојног понашања у социјалном пољу.	Препознаје жељено понашање уз навођење, самостално примјењује елементарне научене обрасце уз минималне грешке.	Препознаје жељено понашање уз навођење, самостално примјењује сложеније научене обрасце уз минималне грешке.	Самостално препознаје, зна шта је пристојно понашања и примјењује правила пристојног понашања у социјалном пољу.
Оријентише се у социјалном пољу.	Примјењује елементарне адекватне начине опхођења у социјалном пољу. Зна коме, како и на који начин се обратити када се деси опасна ситуација у социјалном пољу, као и елементарну заштиту од опасности у социјалном пољу.	Примјењује сложеније адекватне начине опхођења у социјалном пољу (познате и непознате особе). Избјегава опасности у социјалном пољу. Познаје начине рјешавања конфликта.	Примјењује научена социјална знања и вјештине у новим непознатим ситуацијама.
Познаје и користи објекте у локалном подручју (паркови, продавнице, игралишта и сл.).	Посјеђује уз стални надзор: парк, игралиште, спортска дворана, дом здравља, биоскоп, позориште, музеј, пошту, библиотеку, продавницу, тржни центар, кафић и ресторан. Примјењује адекватне обрасце понашања.	Посјеђује уз повремени надзор: парк, игралиште, спортска дворана, дом здравља, биоскоп, позориште, музеј, пошту, библиотеку, продавницу, маркет, кафић и ресторан. Примјењује адекватне обрасце понашања.	Познаје већину објеката у локалном подручју. Самосталније користи објекте у локалном подручју.

Располаже одређеном свотом новца.	Обавља процедуру плаћања уз навођење.	Самостално обавља процедуру плаћања.	Планира личне трошкове.
Доноси одлуке.	Уочава које изборе има и које одлуке може да донесе.	Уочава бенефите сопствених одлука, последице и одговорност за сопствених одлуке.	Самосталнији је приликом доношења одлука.
Остварује своја права.	Препознаје своја права и дужности.	Препознаје адекватне начине за остваривање својих права. Самосталинији у обављању дужности.	Артикулише своја права и примјењује адекватне начине за остваривање својих права.

Препоручени садржаји/активности

Организовање властитих активности

- Планирање активности;
- Прати слијед активности (радни дан);
- Бирање активности у складу са ситуацијом;
- Активно учествовање у активностима;

Лична хигијена

- Чисто/прљаво тијело;
- Средства за личну хигијену;
- Мјеста на којима се спроводи лична хигијена;
- Базична лична хигијена (прање руку, прање зуба, умивање);
- Чиста коса (прање, чешљање, употреба фена и гумице за косу, стилизовање косе);
- Туширање/купање;
- Бријање;
- Шминкање;
- Адекватна хигијена током мјесечног циклуса;
- Употреба козметике (креме, дезодоранс, парфем);
- Адекватна употреба тоалета;

Хигијена простора и кућни послови

- Уредно/неуредно, чист/прљав простор (животни-радни);
- Средства за хигијену простора;
- Како одржавати чистоћу радног и животног простора;

- Одлагање школског прибора, прибора за рад, играчака, дидактичког материјала, обуће, јакни на одговарајуће мјесто;
- Коришћење корпе за отпатке;
- Брисање, прање, усисавање;
- Украшавамо учионицу, школу, животни простор;
- Његујмо биљке;
- Заједничко уређивање школског простора, дворишта и околине;
- Како човјек позитивно и негативно утиче на околину?
- Моје обавезе у кући;
- Одржавање хигијена цјелокупног простора (купатило, кухиња, собе, боравак);

Узимање и припрема оброка и здрава исхрана

- Лијепо понашање за вријеме јела;
- Употреба прибора за јело (кашика, виљушка, пластични нож).
- Постављање, распремање, прање и брисање прибора за јело и осталог суђа;
- Сервирање хране и сипање пиће;
- Укус хране и пића;
- Здрав и нездрав оброк;
- Припремање хране (мазање намаза, прављење сендвича, каше са водом и млијеком, салате од воћа и поврћа, кување супе из кесице, чај, кафа, јаја, подгријавање хране);
- Отварање и затварање паковања (нпр. маргарин, сирни намаз, паштета, џем, еурокрем);
- Посљедице нездраве исхране;

Обување и облачење

- Обућа и одјећа;
- Откопчавање и закопчавање рајсфершлуса и дугмади;
- Изување и обување обуће;
- Везање пертли;
- Скидање и облачење одјеће;
- Обување и облачење у складу са временским приликама;
- Одржавање хигијене обуће и одјеће;
- Шта носимо када идемо на...? – шта се облачи и обува за спавање, излазак, рекреацију, приредбу;
- Обуци се лијепо – неке компоненте естетски лијепог облачења;

Употреба једноставних електричних уређаја

- Употреба фена;
- Употреба радија и телевизора;
- Употреба рачунара;
- Употреба мобилног телефона;
- Употреба гријалице и клима уређаја;
- Употреба фрижидера, шпорета, веш машине, усисивача;
- Опасности при употреби електричних уређаја;
- Заштита од опасности при употреби електричних уређаја;

Правилан однос према здрављу

- Понашам се одговорно;
- Посљедице неодговорног понашања;
- Болести и повреде;
- Заштита од болести и повреда;
- Елементарна заштита од болести и повреда (звање помоћи, стављање фластера, завоја);
- Штетне навике и зависности – превенција;
- Значај редовних љекарских и стоматолошких контрола;
- Одлазак у апотеку;
- Редовно узимање терапије;
- Однос према промјенама у пубертету – значај хигијене и адекватно емотивно реаговање;

Однос према себи и другима

- Моје обавезе и дужности (у разреду, код куће);
- Моје потребе, жеље и осјећаји;
- Остварујем своја права;
- Доносим одлуке;
- Располажем новцем;
- Правилан однос према: родитељима, породици, друговима, наставнику, супротном полу;
- Пријатељство (фер игра, дијељење личних ствари, помоћ у невољи);
- Пријатељство (испуњавање обећања, одржавање повјерења, чување тајни);
- Пристојно понашање у социјалном пољу;
- Чувам своје и туђе ствари;
- Опасна понашања;

Оријентација у социјалном окружењу

- Приватни и јавни простор;
- Коришћење и понашање у јавном превозу;
- Посјета и понашање код љекара, стоматолога, у апотеци;
- Посјета и понашање у биоскопу, куповина карте и грицкалица, у музеју;
- Посјета и понашање у пошти, слање писма, честитки и разгледница;
- Посјета и понашање у библиотеци, подизање књига;
- Посјета и понашање у тржном центру, куповина;
- Посјета и понашање у кафићу, ресторану, наручивање и плаћање;
- Посјета, учествовање и понашање на свечаностима, позоришним представама, концертима, изложбама, излетима, утакмицама;

Опасности и заштита у простору и социјалном пољу

- Знаци упозорења на опасност;
- Опасност и заштита од: пожара, поплаве, струје, грмљавине, земљотреса, биљака, животиња, мина;
- Ко ме и како се обратити када смо у опасности;
- Шта урадити када се изгубим? (тражење помоћи, давање што прецизнијих личних података);
- Опасности од непознатих људи и како се заштитити;
- Опасности од недозвољених супстанци и како се заштитити;
- Опасности од недозвољених радњи и како се заштитити;

Упутства наставнику:

Четврти ниво је надградња на све понуђено у претходном нивоу. У овом нивоу се додатно усложњавају циљеви, дефинишу нови исходи и садржаји у свим сферама. Препоручене садржаје/активности потребно је реализовати у складу са могућностима сваког ученика. Уколико је потребно пружити им подршку. Примарни циљ четвртог нивоа треба да буде усмјерен на оснаживање и учвршћивање стечених навика, њихово проширивање и свакодневну примјену у социјалном пољу кроз адекватна понашања. Циљ се остварује кроз конкретно провођење времена у социјалној средини, посјете, излете, учествовање у активностима. У четвртом нивоу се од ученика очекује да увјежбава усвојене сложене вјештине бриге о себи. Потребно је да ученици схвате истински значај саджаја који нуди ово подручје и да им то постане дио свакодневице. Препоручени садржаји/активности *Бриге о себи и социјалног развоја* у четвртом нивоу корелирају у највећој мјери са садржајима *Васпитног рада у одјељењској заједници, Познавања околине и Физичког и здравственог васпитања*.

ДОМАЋИНСТВО

Предметно подручје *Домаћинство* бави се развојем вјештина и навика самозбрињавања и укључивања ученика у заједницу као активног и корисног судионика. Предметно подручје усмјерено је развоју потенцијала ученика за самосталан живот. Самосталност подразумјева развијање навика храњења, кориштења заједничких просторија и бриге о свом изгледу. Развијање вјештина кориштења кућанских апарата помаже ученику и породици да се ученик мотивише и осјећа компетентним и равноправним чланом породице. Брига о себи и домаћинству у којем ученик живи доприноси развоју позитивне слике о себи и утиче на самопоуздање. Ученици ће развијати навике и вјештине хигијене простора, развијати културне и хигијенске навике приликом јела, учити припремати једноставније оброке, одржавати обућу и одјећу чистом и уредном.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова:

Прва година	144
Друга година	144
Трећа година	144

Седмични фонд часова:

Прва година	4
Друга година	4
Трећа година	4

Општи циљ

Развој преосталих потенцијала, одржавање усвојених образаца понашања, те развој и увјежбавање нових навика и вјештина неопходних на стицање способности самосталног функционисања у амбијенту властитог дома.

Посебни циљеви

- Увјежбавање вјештина и проширивање знања за живот у кући (култура живљења)
- Увјежбавање вјештина и проширивање знања о исхрани и припреми намирница
- Увјежбавање вјештина и проширивање знања о одржавању одјеће и обуће

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Разликује просторије у стану/кући.	Именује/показује просторије у стану/кући.	Именује/показује намјештај карактеристичан за сваку просторију.	Разликује просторије, препознаје њихову намјену и специфичности.
Разликује намјештај.	Уз асистенцију именује/показује намјештај у стану/кући.	Самостално именује/показује намјештај у стану/кући.	Разликује намјештај, препознаје намјену и специфичности.
Прикупља и одлаже отпад у домаћинству.	Прикупља и одлаже отпад у домаћинству уз помоћ.	Прикупља и одлаже отпад у домаћинству уз вербалне и невербалне инструкције.	Прикупља и одлаже отпад у домаћинству.
Спрема кревет.	Спрема кревет уз помоћ и усмјеравање .	Спрема кревет уз вербалне и невербалне инструкције.	Спрема кревет и естетски га уређује.
Мијења постељину.	Мијења постељину уз помоћ и усмјеравање.	Мијења постељину уз вербалне и невербалне инструкције.	Самостално мијења постељину .
Брише прашину.	Брише прашину уз помоћ и усмјеравање.	Брише прашину уз вербалне и невербалне инструкције.	Самостално брише прашину.
Брише стаклене површине.	Уз навођење брише стаклене површине.	Уз вербалне инструкције брише стаклене површине.	Самостално брише стаклене површине.
Одржава хигијену подова.	Одржава хигијену подова уз помоћ .	Одржава хигијену подова уз вербалне и невербалне инструкције.	Одржава хигијену подова (усисавање, брисање mopом).
Разликује уређаје у купатилу.	Уз асистенцију именује/показује уређаје у купатилу.	Самостално именује/показује уређаје у купатилу.	Разликује уређаје, одређује им намјену, користи сам или уз навођење.
Користи фен за сушење косе.	Користи фен за сушење косе уз помоћ и подстицање.	Користи фен за сушење косе уз усмјеравање и подстицање.	Самостално користи фен за сушење косе и естетски обликује фризуру.
Разликује средства за одржавање хигијене (личне, простора).	Уз навођење сортира средства на она за личну хигијену и хигијену простора.	Самостално разликује средства за одржавање кухиње, купатила, подова, стакла и сл.	Према својствима правилно бира и рационално користи средства за чишћење и дезинфекцију.

Одржава хигијену тоалета.	Одржава хигијену тоалета уз помоћ и подстицање.	Одржава хигијену тоалета уз вербалне и невербалне инструкције.	Самостално одржава хигијену тоалета.
Разликује уређаје у кухињи.	Уз асистенцију именује/показује уређаје у кухињи.	Самостално именује/показује уређаје у кухињи.	Разликује уређаје, одређује им намјену, користи сам или уз навођење.
Користи апарате у кухињи (тостер, миксер, шпорет).	Користи апарате у кухињи уз помоћ и надзор.	Користи апарате у кухињи уз сликовно навођење и надзор.	Користи апарате у кухињи самостално, уз повремено надзор.
Познаје мјере за очување здравља и безбједности у кухињи.	Упознаје се са опасностима и мјерама опреза уз помоћ.	Препознаје конкретна упозорења, симболе уз навођење.	Самостално повезује симболе са опасностима на које указују.
Познаје које течности се могу пити.	Разликује течности за хигијену од течности за пиће.	Разликује воду за пиће и техничку воду.	Разликује течности за пиће (вода, чај, сок) од алкохолних пића, као и последице конзумације алкохола.
Разликује кухињско посуђе.	Уз асистенцију именује/показује кухињско посуђе.	Самостално именује/показује кухињско посуђе.	Разликује посуђе, одређује им намјену, користи сам или уз навођење.
Рукује кухињским посуђем.	Краткотрајно и уз помоћ рукује кухињским посуђем.	Уз навођење и објашњавање рукује кухињским посуђем.	Рукује кухињским посуђем.
Пере кухињско посуђе.	Краткотрајно и неправилно покушава да изведе активност.	Пере посуђе уз помоћ и усмјеравање.	Пере посуђе уз повремено усмјеравање пажње и корекцију.
Брише и одлаже кухињско посуђе.	Брише и одлаже кухињско посуђе уз помоћ.	Брише и одлаже кухињско посуђе уз усмјеравање и корекцију.	Брише и одлаже кухињско посуђе.
Одржава хигијену посуђа и апарата коришћених при кувању.	Одржава хигијену посуђа и апарата коришћених при кувању уз помоћ.	Одржава хигијену посуђа и апарата коришћених при кувању уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално одржава хигијену посуђа и апарата коришћених при кувању.
Разликује основне намирнице.	Разликује основне намирнице уз помоћ и усмјеравање.	Уз асистенцију именује/показује основне намирнице.	Разликује основне намирнице.

Развија вјештине неопходне за кување (резање, рендање, мућење, сјецкање, мијешање, сипање).	Обавља наведене активности неопходне за кување уз помоћ.	Обавља наведене активности неопходне за кување уз навођење.	Самостално обавља наведене активности неопходне за кување.
Припрема ужину и пиће (кафа, тост, сендвич, чај, топла чоколада)	Припрема ужину и пиће уз помоћ и навођење.	Припрема ужину и пиће уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема ужину и пиће.
Припрема јело које се не кува.	Припрема јело које се не кува уз помоћ и навођење.	Припрема јело које се не кува уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема јело које се не кува.
Припрема салату.	Припрема салату уз помоћ и навођење.	Припрема салату уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема салату.
Припрема десерт.	Припрема десерт уз помоћ и навођење.	Припрема десерт уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема десерт.
Припрема хладне напитке.	Припрема хладне напитке уз помоћ и навођење.	Припрема хладне напитке уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема хладне напитке.
Припрема јела – кува (инстант супа, палента, палачинци, пудинг)	Припрема јела – кува уз помоћ и навођење.	Припрема јела – кува уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално припрема јела – кува.
Прати упутства и рецепте (у ријечи и/или слици).	Прати упутства и рецепте уз помоћ.	Прати упутства и рецепте уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално прати упутства и рецепте.
Правилно одабере и употребљава намирнице.	Правилно одабере и употребљава намирнице уз помоћ и усмјеравање.	Правилно одабере и употребљава намирнице уз корекције.	Правилно одабере и употребљава намирнице.
Води рачуна о хигијени намирница.	Води рачуна о хигијени намирница уз помоћ и усмјеравање.	Води рачуна о хигијени намирница уз евентуалне корекције.	Води рачуна о хигијени намирница.
Правилно складишти намирнице.	Познаје разлику између фрижидера и замрзивача.	Уз навођење складишти намирнице у предвиђена мјеста (фрижидер, замрзивач, полице у остави).	Правилно складишти намирнице.
Препознаје намирнице неадекватне за кориштење.	Уз навођење препознаје покварену храну (која има буђ, промјењен мирис, гњила мјеста и сл.) на конкретним примјерима.	Уз навођење препознаје покварену храну (која има буђ, промјењен мирис, гњила мјеста и сл.) на сликама.	Самостално препознаје покварену храну (која има буђ, промјењен мирис, гњила мјеста и сл.) на сликама или конкретним примјерима.

Разликује оброке у току дана.	Разликује оброке у току дана уз помоћ.	Разликује оброке у току дана уз усмјеравање и корекцију.	Разликује оброке у току дана.
Разликује храну према obroку у току дана (доручак, ручак, вечера, ужина).	Уз навођење сортира храну карактеристичну за одређен оброк.	Самостално сортира храну карактеристичну за одређен оброк.	Разликује, показује, именује храну карактеристичну за одређен оброк.
Сервира јело.	Сервира јело уз помоћ.	Сервира јело уз усмјеравање и подстицање.	Сервира јело.
Поставља сто.	Поставља сто по моделу и уз помоћ.	Поставља сто уз усмјеравање и корекцију.	Поставља сто.
Распрема сто.	Распрема сто уз помоћ.	Распрема сто уз усмјеравање и подстицање.	Распрема сто.
Пристојно сједи за столом.	Пристојно сједи за столом уз помоћ.	Пристојно сједи за столом уз корекцију.	Пристојно сједи за столом за вријеме узимања obroка.
Узима храну без расипања.	Узима храну без расипања уз помоћ и подстицање.	Узима храну без расипања уз вербалне и невербалне инструкције.	Узима храну без расипања.
Користи прибор за јело.	Користи прибор за јело уз корекције и помоћ.	Користи прибор за јело уз вербалне инструкције.	Користи прибор за јело.
Разликује врсте одјеће.	Разликује врсте одјеће уз помоћ.	Разликује врсте одјеће уз навођење.	Разликује врсте одјеће и њихову намјену.
Одијева се у складу с временским приликама и различитим ситуацијама.	Одијева се у складу с временским приликама и различитим ситуацијама уз помоћ.	Одијева се у складу с временским приликама и различитим ситуацијама уз корекције.	Одијева се у складу с временским приликама и различитим ситуацијама.
Копча дугмад.	Копча дугмад уз помоћ.	Копча дугмад уз навођење.	Копча дугмад.
Копча затварач.	Копча затварач уз помоћ.	Копча затварач уз навођење.	Копча затварач.
Качи веш да се суши.	Качи веш непрецизним покретима и уз асистенцију.	Качи веш уз повремено усмјеравање и корекције.	Самостално качи веш.
Користи пеглу.	Именје улогу пегле, објашњава начин кориштења и могуће опасности.	Самостално уз надзор наставника пегла пешкире и крпе.	Самостално уз надзор пегла мајице и хлаче.

Слаже веш.	Краткотрајно слаже веш уз навођење и помоћ.	Слаже веш непрецизним покретима и уз асистенцију.	Слаже веш уз повремено усмјеравање и корекције.
Ставља веш на одређено мјесто.	Краткотрајно и неправилно покушава да изведе активност.	Ставља веш на одређено мјесто уз помоћ.	Ставља веш на одређено мјесто уз повремену корекцију.
Одлаже прљаву одјећу на одређено мјесто.	Одлаже прљаву одјећу на одређено мјесто уз помоћ.	Одлаже прљаву одјећу на одређено мјесто уз евентуалне корекције.	Одлаже прљаву одјећу на одређено мјесто.
Сортира прљаву одјећу за прање.	Самостално сортира прљаво и чисто .	Уз навођење сортира веш за прање на бијели и шарени .	Самостално сортира веш за прање на бијели и шарени.
Провлачи конац кроз иглу.	Уз модел и навођење провлачи конац кроз иглу с већом ушицом	Уз вербално навођење провлачи конац кроз иглу.	Самостално провлачи конац кроз иглу.
Пришива дугмад.	Краткотрајно и неправилно покушава да пришије дугме.	Пришива дугме непрецизним покретима.	Пришива дугме уз повремено усмјеравање пажње и корекцију.
Крпи одјећу једноставним шавом.	Уз физичко навођење крпи одјећу по моделу једноставним шавом.	Уз вербално навођење крпи одјећу једноставним шавом.	Самостално крпи одјећу једноставним шавом.
Разликује врсте обуће.	Краткотрајно усмјерава пажњу на врсте обуће.	Разликује врсте обуће уз помоћ.	Разликује врсте обуће и њихову намјену.
Оставља обућу на одређено мјесто.	Краткотрајно слаже обућу уз помоћ.	Слаже обућу на одређено мјесто уз навођење.	Слаже обућу на одређено мјесто уз повремену корекцију.
Одржава хигијену обуће.	Покушава да изведе активност уз помоћ.	Одржава хигијену обуће уз повремену асистенцију.	Одржава хигијену обуће.
Одржава хигијену одјеће (користи машину за прање веша).	Користи веш-машину уз помоћ.	Користи веш-машину уз навођење и сликовне подсјетнике.	Самостално користи веш-машину уз повремени надзор.
Умије, зависно од врсте материјала, да изабере љепило или да изведе други одговарајући начин спајања.	Уз помоћ наставника бира врсту љепила и спаја различите материјале (папир, кожа, пластика, керамика).	Уз помоћ наставника бира врсту љепила и самостално спаја различите материјале (папир, кожа, пластика, керамика).	Самостално бира врсту љепила и спаја различите материјале (папир, кожа, пластика, керамика) у циљу поправке предмета за употребу у домаћинству.

Препоручени садржаји/активности

Стицање вјештина и знања за живот у кући (култура живљења)

- Одржавање реда и чистоће у просторији
- Брисање подова mopом или метлом
- Пајање паучине
- Руковање усисивачем
- Брисање стаклених површина
- Сортирање средстава за чишћење по намјени (просторији у којој се користи)
- Одлагање отпада и сортирање истог
- Повезивање собе и карактеристичног намјештаја
- Повезивање намјештаја и функције
- Увођење естетског елемента у уређивању (слике, вазе, украсни јастучићи, фигуре и сл.)
- Мијењање постелине и спремање кревета
- Поправљање љепилом поломљених и подераних предмета за употребу

Стицање вјештина и знања у исхрани и припреми намирница

- Припрема хране – салате, сокови, сендвичи
- Термичко обрађивање хране – припрема јаја, пудинга, сутлијаша, инстант супа, хреновки
- Разликовање здраве хране од нездраве сортирањем слика
- Повезивање слика намирница са мјестом складиштења (фрижидер, остава, замрзивач)
- Повезивање слика намирница и кухињских уређаја (тост - тостер, јаја и шећер – миксер и сл.)
- Сортирање слика хране на групу исправне и неисправне (покварене)
- Показивање рока трајања на намирници (са или без тумачења)
- Разликовање куповне (паштете, кекс, хреновке, смрзнута јела) од домаће хране (домаћа супа, чорбе од пасуља, купуса, сарма)
- Постављање и склањање са стола
- Руковање прибором за јело приликом исхране (непросипање из кашике, резање ножем уз придржавање виљушком и сл.)

Стицање вјештина и знања у одржавању одјеће и обуће

- Увлачење конца у игле различите величине
- Зашивање рупа на одјећи, зашивање дугмади
- Откопчавање и закопчавање различитих копчи (друкер, рајсфершлус, дугмад, француска копча итд.)
- Сортирање одјеће на прљаву и чисту, за одрасле и дјецу, за мушкарце и жене, свечану и спортску итд.
- Сортирање одјеће по величини (гледање етикета и бројних или словних величина)

- Качење веша на штрик или сталак за сушење
- Пеглање једноставних одјевних предмета
- Скидање громулица и длачица са одјевних предмета специјалним средствима
- Скидање флека са одјеће адекватним средствима
- Сортирање обуће по намјени, материјалу, величину
- Чишћење обуће

Упутства наставнику

Сви послови и задаци морају бити једноставни, јасни и конкретни

Предност давати практичном извођењу планираних активности

Усвојене исходе понављати и кроз визуелне садржаје (нпр. видео рецепт или рецепт у сликама, постер са упутством одржавања хигијене простора и сл.)

Прилагодити ученику планирану активност (кроз модел, видео или аудио садржај)

Ученике са бољим способностима охрабрити на сложеније радње (читање декларација на намирницама, упута о одржавању одјеће и обуће, провјера величине одјеће и сл.)

Пажњу ученика као и мотивацију за рад треба подстицати вербалним објашњењима на нивоу разумијевања ученика, а која су праћена и визуелним упутствима

Сваку активност подстицати похвалом или наградом и усмјеравати ка жељеном циљу

МАНУФАКТУРА / ЗЕМЉОРАДЊА

Настава радионичких производних активности доприноси развоју радних навика, вјештина и креативног изражавања ученика. С обзиром на узраст потребно је ширити дијапазон вјештина којима ће ученик моћи створити производ и развијати осјећај корисности. Израђивање производа у радионицама омогућава ученику да развија самопоуздање и осјећај самовриједности, а околина ученика постаје свјесна његове продуктивности. Производи које ученици сами направе доприносе бољој инклузивности и друкчијем опажању заједнице о особама са инвалидитетом.

Предметно подручје *Земљорадња* представља практичну васпитну област усмјерену на развој и усвајање вјештина и знања о разликовању, узгоју и одржавању биљака у унутарњем и вањском простору. Предмето подручје доприносе развоју радно-окупационих активности, стицању радних навика и вјештина у циљу побољшања цјелокупног психофизичког стања ученика и осјећаја личног постигнућа. Учествовање у конкретним радним задацима омогућава ученику да развија самопоуздање и осјећај самовриједности, а околина ученика постаје свјесна његове продуктивности.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	360
Друга година	360
Трећа година	360

Седмични фонд часова

Прва година	10
Друга година	10
Трећа година	10

Општи циљ

Стицање практичних вјештина и знања које ученику омогућују укључивање и учествовање у различитим активностима у вези израде предмета практичне и/или естетске вриједности, развој креативности, осјећаја корисности и личног постигнућа те ућествовање у повртларским и цвјећарским активностима.

Посебни циљеви

- Израда производа од глине, жице и других материјала
- Израда производа од различитих тканина
- Увјежбавање вјештине обраде и израда производа од дрвета
- Увјежбавање вјештина руковања алатима и усвајање правила понашања и заштите на раду
- Увјежбавање вјештина препознавања и разликовања биљног свијета
- Стицање практичних вјештина у узгоју и њези собног биља
- Проширивање знања о утицају вегетативних фактора на биљни свијет
- Стицање практичних вјештина у уређивању дворишта
- Проширивање знања о утицају годишњих доба на вегетацију биља

- Увјежбавање вјештина у руковању и одржавњу пољопривредних алата
- Стицање практичних вјештина у сађењу и узгоју поврћа и воћа
- Усвајање правила понашања и заштите на раду

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/ способностима ученика			
МАНУФАКТУРА				
Израђује предмете од глине или глинамола (подметач, тањирџи, здјелице, пепељара)	Прави једноставне предмете уз помоћ.	Покушава да направи једноставне предмете уз корекцију.	Израђује једноставан предмет употребне или естетске вриједности.	
Боји предмете од глине.	Боји предмете од глине уз помоћ.	Боји предмете од глине уз корекцију.	Самостално боји предмете од глине.	
Боји готове материјале (стакло, керамика, метал).	Боји готове материјале уз физичко вођење.	Боји готове материјале уз вербално подстицање.	Самостално боји готове материјале и користи одговарајуће боје.	
Израђује накит низањем перли од различитог материјала.	Упознавање са материјалом и креирање једноставних низова уз физичко навођење.	Креирање једноставних низова уз вербални подстицај.	Креирање ниски помоћу слике или самостално.	
Израђује накит од различитих материјала (глина, глинамол, дас маса, фимо маса).	Израђује накит уз физичко вођење и подстицај (брош, привјесак, наруквица и др.).	Израђује накит уз вербалне упуте.	Израђује накит уз надзор и приказ слике.	
Рециклира и израђује накит од четкица за зубе, пластичних флаша.	Чисти четкице и флаше, припрема их за рад, израђује уз физичку помоћ.	Чисти четкице и флаше, припрема их за рад, израђује накит уз кориговање и вербалне инструкције	Чисти четкице и флаше, припрема их за рад, израђује накит према упутству.	
Намотава жицу.	Намотава жицу уз физичку подршку.	Намотава жицу уз мале корекције покрета.	Самостално намотава жицу.	
Израђује предмете од жице.	Израђује једноставније предмете уз помоћ.	Израђује једноставније предмете уз подстицање.	Израђује једноставније украсе од жице.	
Комбинује жицу са другим материјалима.	Комбинује жицу и материјале (тканину, стакло, глина, итд.) уз помоћ.	Комбинује жицу и друге материјале уз навођење.	Самостално комбинује жицу са разним материјалима.	

Прави облике од материјала из природе.	Прикупља разне плодове и материјале у природи уз помоћ.	Учествује у прављењу разних облика уз помоћ.	Самостално прави различите облике уз инструкцију и корекцију.
Израђује таписерије.	Упознаје једноставне појмове и технике уз визуелни приказ и физичку помоћ.	Израђује таписерије једноставног мотива уз вербално навођење.	Израђује таписерије једноставног мотива уз помоћ слике или видео приказа.
Украшава тканину батик техником.	Упознаје батик технику (ручно осликавање текстила, свиле) уз визуелни приказ.	Осликава тканине батик техником са једноставним мотивом уз визуелни приказ и физичку помоћ.	Осликава тканине са батик техником са једноставним мотивом уз помоћ слике или видеа са вербалним навођењем.
Украшава тканину избјељивањем.	Сам или уз навођење прави чворове на тканини (мајица) и учвршћује га.	Уз навођење украшава тканину избјељивањем (потапа у избјељивач и држи краће вријеме).	Уз надзор и вербалну инструкцију украшава тканину избјељивањем.
Користи алат и прибор за ткање.	Препознаје и користи алат и прибор за ткање уз физичко вођење.	Препознаје и користи алат и прибор за ткање уз вербалне упуте.	Препознаје и користи алат и прибор за ткање.
Препознаје материјале за ткање (вуна и тканина).	Издаја од понуђених материјала материјале погодне за ткање уз физичко вођење.	Препознаје и разликује материјале за ткање уз вербалне упуте.	Препознаје и разликује материјале за ткање.
Именује или показује различите тканине.	Именује и/или показује вунену и кожну тканину.	Именује и/или показује свилену и чипкану тканину.	Именује и/или показује памучну и ланену тканину.
Препознаје, разликује и користи машине за ткање.	Препознаје, разликује и користи машине за рад уз физичко вођење.	Разликује и користи машине за рад уз вербалне упуте.	Препознаје, разликује и користи ткалачке машине.
Израђује и украшава предмете од тканине.	Израђује једноставне предмете уз физичко навођење (играчке, подметач, крпа, трака за косу и сл.).	Израђује и украшава једноставне предмете уз вербалну инструкцију.	Самостално израђује и украшава једноставне предмете од тканине.
Користи кожу за израду разних предмета.	Обрађује кожу уз помоћ и физичко навођење.	Израђује предмете од коже уз физичко навођење.	Израђује предмете уз вербално навођење и сликовни приказ.
Буши рупе на кожном каишу.	Уз помоћ наставника буши рупе на комаду коже.	Уз помоћ наставника буши рупе на означеним мјестима на комаду коже	Самостално обиљежава рупе на кожном каишу и буши рупе .

Демонстрира ткање на ручном разбоју.	Тка на ручном разбоју уз физичку помоћ.	Тка на ручном разбоју уз корекције и вербалне инструкције.	Демонстрира ткање на ручном разбоју .
Израђује предмете од тканог материјала (торбица, новчаник).	Израђује предмет од тканог материјала уз физичку помоћ.	Израђује предмет од тканог материјала уз корекције и вербалне инструкције.	Самостално или уз сликовне инструкције израђује предмет од тканог материјала.
Мота вуну.	Мота вуну уз помоћ.	Мота вуну уз вербално подстицање.	Мота вуну самостално .
Разврстава вуну (по дебљини, боји и дужини).	Разврстава вуну по боји, дебљини и дужини уз навођење.	Самостално разврстава вуну по једном критеријуму (боји, дебљини и дужини).	Самостално разврстава вуну по више критеријума.
Омотава предмете вуном (омотова конзерве и правивчашу за оловке, вазе и сл.).	Омотава предмете вуном уз физичко вођење.	Омотава предмете вуном уз вербалне упуте.	Омотава предмете вуном уз претходно показивање слике.
Филца вуну (мокро).	Филца вуну уз помоћ.	Филца вуну уз корекције.	Самостално филца вуну.
Израђује предмете од филцане вуне .	Израђује предмет од филцане вуне уз помоћ.	Израђује предмет од филцане вуне уз корекције и вербалне инструкције.	Израђује предмет од филцане вуне имитирањем.
Разликује и употребљава алат и прибор за шивање.	Разликује и користи алат и прибор уз физичко вођење.	Разликује и користи алат и прибор уз вербалну инструкцију.	Разликује и користи алат и прибор уз имитацију.
Користи машину за шивање.	Користи машину уз физичко вођење.	Користи машину за шивење уз вербалну инструкцију.	Користи машину за шивање.
Разликује радионице.	Зна функцију и материјале за керамичку радионицу сам или уз навођење.	Зна функцију и материјале за ткалачку радионицу сам или уз навођење.	Зна функцију и материјале за столарску радионицу сам или уз навођење.
Разликује и препознаје алате.	Разликује и именује алате за керамичку радионицу сам или уз навођење.	Разликује и именује алате за ткалачку радионицу сам или уз навођење.	Разликује и именује алате за столарску радионицу сам или уз навођење.
Рукује чекићем.	Рукује чекићем уз физичко вођење.	Рукује чекићем уз повремено придржавање руке.	Рукује чекићем приликом обављања разних врста послова.
Рукује клијештима.	Рукује одговарајућим клијештима уз помоћ.	Рукује одговарајућим клијештима уз вербално усмјеравање.	Самостално бира и рукује одговарајућим клијештима.

Рукује тестером.	Користи тестеру уз помоћ.	Користи тестеру уз надзор.	Самостално користи тестеру, реже по означеном мјесту.
Рукује дрвеним метром.	Прислања фиксни дрвени метар, наставник читава и означава мјеру.	Користи дрвени метар на расклапање уз подршку.	Самостално користи дрвени метар на расклапање.
Рукује метром на извлачење.	Користи метар на развлачење, али га заочи уз помоћ, наставник читава и означава мјеру.	Користи метар на развлачење, али га заочи уз подстицање.	Рукује метром на развлачење самостално.
Лијепи, чисти и спаја елементе.	Лијепи, чисти и спаја елементе уз физичку помоћ.	Лијепи, чисти и спаја елементе уз вербалну подршку и кориговање.	Самостално лијепи, чисти и спаја одговарајуће елементе.
Обрађује површине, брусним папиром и прави готов производ.	Обрађује брусним папиром површине уз физичку помоћ.	Обрађује брусним папиром површине уз повремену помоћ и кориговање.	Учвршћује потребни дио, обрађује неравне површине, прави готов производ.
Буши рупе са ручном бушилицом.	Користи ручну бушилицу уз физичко показивање.	Користи ручну бушилицу уз вербалне упуте и кориговање.	Самостално уз надзор користи ручну бушилицу.
Буши рупе са електричном бушилицом (са регулацијом брзине обртаја).	Користи електричну бушилицу уз физичку помоћ.	Користи електричну бушилицу уз претходно регулисање брзине обртаја уз кориговање и навођење.	Самостално уз надзор регулише брзину обртаја и користи електричну бушилицу.
Препознаје и разликује материјале од дрвета.	Препознаје предмет од дрвета сам или уз навођење.	Уз навођење разликује меко и тврдо дрво.	Самостално разликује меко и тврдо дрво, као и поједине врсте дрвета.
Бруси дрво.	Бруси дрво брусним папиром.	Бруси дрво електричном брусницом уз физичку помоћ.	Самостално бруси електричном брусницом уз надзор.
Обрађује дрво.	Обрађује дрво (шмиргла, фарба) уз помоћ и физичко вођење.	Обрађује дрво (шмиргла, фарба) уз вербалне упуте и кориговање.	Имитира обраду дрва или на налог самостално изводи задату радњу.
Израђује предмете од дрвета.	Израђује предмете од дрвета уз физичко вођење и помоћ.	Израђује предмете од дрвета уз вербалне упуте и кориговање.	Имитира поступак израде предмета од дрвета.
Користи технику пирографије.	Прави пирографом једноставне цртеже уз потребну помоћ.	Прави пирографом једноставне цртеже уз вербална упутства.	Израђује пирографом разне цртеже, украшава их уз надзор.

Припрема подлогу и ради декупаж, на старом намјештају и предметима.	Чисти стари намјештај и предмете, припрема за декупаж .	Чисти и припрема за декупаж, наноси лијепак и мотиве уз физичку помоћ.	Чисти и припрема за декупаж, наноси лијепак и мотиве уз вербално подстицање и кориговање.
Изрђује наруквице од штапића за сладолед или шпатула	Израђује наруквице уз физичку помоћ.	Израђује наруквице уз вербалне упуте и повремену помоћ.	Прати упутства и сам израђује наруквице.
Израђује гарнитуре за сједење, од палета (еуро палета).	Реже палете на одређеном мјесту и прави једноставне столице уз физичку помоћ.	Реже палете на одређеном мјесту и прави једноставне столице, столове, клупе уз потребну физичку подршку.	Реже палете на одређеном мјесту и прави гарнитуре за сједење уз надзор.
Саставља кутије и пакује производе у њих.	Саставља кутије уз физичку помоћ.	Саставља кутије и пакује уз вербално подстицање.	Саставља кутије и пакује одговарајуће производе сам или пратећи сликовна упутства.
Пакује елементе (рад са селотејпом, канапом, конопцем).	Пакује елементе и лијепи селотејпом уз физичку помоћ.	Пакује елементе, лијепи селотејпом, веже канапом и конопцем уз вербалну помоћ.	Пакује елементе, лијепи, веже канапом и конопцем и прави машину приликом везања уз кориговање.
Израђује полице од дрвета.	Израђује полице од дрвета имитацијом уз физичко навођење.	Израђује полице од дрвета пратећи вербалне упуте и кориговањем.	Самостално израђује једноставније полице од дрвета уз надзор.
Израђује кућице за птице.	Израђује кућице за птице уз физичку подршку.	Израђује кућице за птице уз вербално навођење и кориговање.	Израђује кућице за птице пратећи упутство са сликама.
Израђује кућице за пса.	Израђује кућице за псе уз помоћ.	Израђује кућице за псе уз вербално навођење и кориговање.	Израђује кућице за псе уз надзор и пратећи упутство са сликама.

ЗЕМЉОРАДЊА/ АГРОКУЛТУРА

Препознаје и разликује собне биљке.	На сликама разликује собно биље од осталих врста биљака.	Самостално или уз подршку идентификује на сликама дијелове собног биља (корјен, стабло, лист, цвијет).	Препознаје, разликује, наводи неколико познатих врста собних биљака.
Објашњава/показује потребне услове за узгој собног биља.	Уз подршку наставника а помоћу слика уочава важност воде, сунца, земље за узгој собног биља.	Уз навођење препознаје потребне услове за развој биљака (ваздух, вода, земљиште, топлота).	Самостално препознаје потребне услове за развој биљака (ваздух, вода, земљиште, топлота).
Узгаја собну биљку у разреду.	Посматра сађење цвијећа, додаје потребан материјал, залијева након садње.	Уз подршку наставника врши избор једне собне биљке и сади је у саксију.	Самостално његује биљку у разреду.
Брине о цвијећу у простору школе (залијева, склања од сунца, прихрањује).	Брине о цвијећу уз помоћ и усмјеравање.	Брине о цвијећу уз инструкције и корекције.	Брине о цвијећу (сам препознаје потребе).
Разликује дивље и култивисане биљке (цвијеће).	Показује на сликама дивље и култивисано цвијеће према окружењу (ливада, саксија) са или без навођења.	Уз навођење разликује поједино собно и дивље цвијеће без помоћи окружења.	Самостално разликује поједино собно и дивље цвијеће без помоћи окружења.
Препознаје и разликује воћке.	Издаја и/или именује три врста воћа сам или уз навођење.	Издаја и/или именује пет врста воћа сам или уз навођење.	Издаја и/или именује десет врста воћа сам или уз навођење.
Разликује локално и егзотично воће.	Уз подршку наставника сортира слике воћа у двије групе (домаће и егзотично).	Уз вербалну помоћ сортира слике воћа у двије групе (домаће и егзотично).	Самостално сортира слике воћа у двије групе (домаће и егзотично).
Препознаје мјеста садње за одређене врсте биља.	Уз подршку наставника разликује травнате површине од обрађиване (њива, башта).	Самостално разликује травнате површине од обрађиване (њива, башта).	Сам или уз помоћ наводи које биљке се саде у башти, на њиви.
Препознаје и разликује повртларске биљке.	Издаја и/или именује три врста поврћа сам или уз навођење.	Издаја и/или именује пет врста поврћа сам или уз навођење.	Издаја и/или именује десет врста поврћа сам или уз навођење.

Препознаје потребу заштите биљака од временских услова, инсеката и корова.	Уз примјере и навођење уочава посљедице неприкладне температуре, корова и инсеката на биљке.	Уз навођење препознаје потребу и штити биљке (склања саксије, плијеви коров, и сл.).	Самостално препознаје потребу и штити биљке (склања саксије, плијеви коров, и сл.).
Препознаје утицај климе на врсту биљног свијета.	Сам или уз навођење препознаје на сликама пустињу, планину, равницу и уочава разлике у биљном свијету.	Уз навођење препознаје које биљне врсте успјевају у клими у којој он живи .	Самостално препознаје које биљне врсте успјевају у клими у којој он живи.
Ради на уређењу школског дворишта.	Уређује школско двориште уз помоћ и усмјеравање.	Уређује школско двориште уз инструкције и корекције.	Уређује школско двориште сам или на налог.
Плијеви траву на нетравнатим површинама.	Уз физичку помоћ уочава на бетону травнате дијелове и плијеви их.	Уз вербално навођење уочава на бетону травнате дијелове и плијеви их.	Самостално уочава на бетону травнате дијелове и плијеви их.
Плијеви траву у башти или пластенику.	Уз помоћ наставника разликује коров од култивисане биљке и плијеви само коров .	Уз вербално навођење разликује коров од култивисане биљке и плијеви само коров.	Самостално разликује коров од култивисане биљке и плијеви само коров.
Сади цвијеће у дворишту.	Сади цвијеће уз помоћ наставника.	Сади цвијеће уз вербалне инструкције наставника .	Самостално сади цвијеће на налог.
Разликује врсте радова у односу на годишње доба.	Сам или уз навођење препознаје на сликама одлике годишњих доба .	Уз навођење наводи кад се шта ради (нпр. у прољеће је сјетва, у јесен жетва одређених биљака).	Самостално наводи годишња доба и основне радове везане за њих.
Уочава /набраја основне пољопривредне радове у јесен (скупљање плодова, жетва, уклањање лишћа, припрема земљишта).	На сликама препознаје изглед природе у јесен, радове људи у јесен, вријеме у јесен.	Наводи/показује двије активности везане за јесенске радове.	Наводи више активности везаних за јесенске радове.
Уочава /набраја основне пољопривредне радове у прољеће (припрема земљишта за садњу, сађење, окопавање, наводњавање).	На сликама препознаје изглед природе у прољеће, радове људи у прољеће, вријеме у прољеће.	Наводи/показује двије активности везане за прољетне радове.	Наводи више активности везаних за прољетне радове.

Разликује и именује пољопривредни алат (мотика, лопата, грабље, ашов, маказе...) .	Издаја сам или уз навођење слике именованог алата.	Уз навођење именује и/или показује пољопривредни алат .	Самостално именује и/или показује пољопривредни алат.
Разликује и именује пољопривредне машине (трактор, комбајн, косилица, фреза...).	Издаја сам или уз навођење слике именоване пољопривредне машине.	Уз подршку наставника показује намјену пољопривредне машине.	Самостално именује и/или наводи намјену пољопривредних машина.
Рукује мањим алатом (мотичица, лопатица, торнадица).	Сам или уз навођење узима и доноси именовани алат.	Уз физичко показивање правилно држи мањи алат и обрађује земљу.	Самостално правилно држи мањи алат и обрађује земљу.
Припрема земљиште за садњу.	Уз навођење припрема земљиште за обраду (наводњава суву земљу)	Уз навођење доноси именовани алат и сјеме.	Самостално доноси именовани алат и сјеме.
Рукује грабљама.	Уз физичко показивање правилно узима, држи и одлаже грабље.	Уз навођење рукује грабљама (скупља опало лишће, покошену траву).	Самостално рукује грабљама (скупља опало лишће, покошену траву).
Рукује мотиком.	Уз физичко показивање правилно држи мотику и забија је у земљу.	Уз физичко показивање и правилно држање мотике окопава земљу.	Самостално правилно држи мотику и окопава земљу.
Рукује лопатом.	Уз физичко показивање правилно држи лопату и забија је у земљу.	Уз физичко показивање и правилно држање лопате копа рупу у мекој земљи .	Самостално правилно држи лопату и копа рупу у мекој земљи.
Рукује штијачем (ашов).	Уз физичко показивање правилно држи штијач и забија је у земљу.	Уз физичко показивање и правилно држање штијача окопава земљу .	Самостално правилно држи штијач и окопава земљу.
Одлаже и одржава алат.	Сам или уз навођење узима и враћа алат на предвиђено мјесто.	Уз навођење чисти кориштен алат и одлаже на правилан начин.	Самостално или уз вербалне налоге чисти кориштен алат и одлаже на правилан начин.
Препознаје и разликује сјеме, луковице и саднице.	Посматра разврставање и издавање луковица и садница од сјемена у картицама.	Уз навођење издаја луковице и саднице од сјемена у картицама.	Самостално издаја и разврстава луковице и саднице од сјемена у картицама.
Сади поврће у башти или пластенику (плодоред).	Посматра сађење поврћа, отвара кесице и додаје сјеме уз навођење.	Уз навођење ставља сјеме у већ ископану рупу у плодореду и затрпава остатком земље.	Самостално ставља сјеме у већ ископану рупу у плодореду и затрпава остатком земље.

Сади воће или украсно дрвеће.	Посматра сађење воћа/ дрвећа Распакује саднице уз навођење.	Уз навођење ставља садницу у већ ископану рупу и затрпава остатком земље.	Самостално ставља садницу у већ ископану рупу и затрпава остатком земље.
Ради у пластенику.	Ради једноставне послове у пластенику уз помоћ.	Ради једноставне послове у пластенику уз навођење.	Ради једноставне послове у пластенику на налог.
Реже цвијеће и сортира.	Реже и сортира цвијеће уз физичко вођење.	Реже и сортира цвијеће уз вербалне упуте и корекције.	Реже и сортира цвијеће уз вербалне упуте и формира букет.
Убире плодове из пластеника.	Бере и сортира плодове из пластеника/баште уз помоћ наставника.	Бере и сортира плодове из пластеника/баште уз помоћ наставника уз вербалне упуте и корекције.	Самостално бере и сортира плодове из пластеника/баште.
Усваја и слиједи правила понашања приликом рада.	Уочава на сликама правилно и неправилно понашање током рада и руковања алатима.	Уз вербално навођење слиједи правила понашања током рада и руковања алатима.	Понаша се на правилна начин.
Користи заштиту током рада.	Препознаје заштитну опрему током пољопривредних радова (радна одјећа, чизме, рукавице, наочале..).	Уз помоћ наставника разликује које заштитно средство ће користити током одређене радње.	Користи заштитну опрему током извођења радњи.
Уочава и избјегава опасне ситуације.	Уочава на сликама опасне ситуације (приликом копања, запрашивања и сл.).	Уз навођење уочава стварне опасности и склања се на налог.	Самостално уочава стварне опасности и сам или на налог се склања.

Препоручени садржаји/активности

Израда производа од глине, жице и других материјала

- Израда предмета од различитих материјала (прављење честитки, паноа по годишњим добима, држач за оловке, кућице од картона, израда 3D облика (лептир, цвијет, птица, бубамара)
- Израда предмета од глине и глинамола
- Израда перли различитих облика од глине и глинамола
- Израда накита од глине и глинамола (наруквице, минђуше, огрлице и сл.)
- Израда мозаика од глине, стакла и других материјала
- Израда мозаика од природних материјала
- Обликовање једноставних облика од жице (круг, квадрат, и сл.)
- Резање жице кљештима на дуже и краће дијелове
- Израда накита од жице у комбинацији са другим материјалима (прстен, минђуше, огрлице, брошеви, привјесци и сл.)
- Израда посуда, тањира, ваза, пепељаре и други предмети који имају употребну вриједност

Израда производа од различитих тканина

- Израда предмета од вуне (лоптице за капе, новогодишње кугле, накит за јелку)
- Израда предмета облагањем вуне (омотавање вуне)
- Пуњење јастука и плишаних играчака вуном, филцом и другим материјалима)
- Израда таписерије
- Резање и обрада коже
- Резање и обрада свиле
- Израда производа од коже(новчаник, футрола)
- Парање вуне са старог одјевног предмета и намотавање клупка
- Израда накита од филцане вуне (брош, минђуше, огрлице)
- Шивање једноставних комада, јастучића, украса
- Ткање једноставних предмета (подметачи)
- Израда накита и украса од тканог материјала
- Украшавање тканина техникама батик и избјељивање
- Израда поклона писањем и шарањем по мајици или шалу

Развијање вјештине обраде и израда производа од дрвета

- Израда предмета од дрвета (разни облици од шперплоче)
- Израда саобраћајних знакова
- Обрада и шмирглање дрвета

- Лијеplљење дијелова дрвофиксом у цјелину
- Израда сатова од дрвета
- Прављење панона од дрвених штапића и плоча
- Израда и обликовање музичких инструмената (ударалки)
- Израда оквира за слике и сл.
- Израда кућице за птице и псе
- Израда сталака и полица
- Склапање искројених дрвених елемената у цјелине
- Склапање по инструкцијама сликовним или видео
- Прављење намјештаја од еуропалета
- Израда коцкица и осликавање (за игре „Човјече не љути се“, „Јамб“)

Развијање вјештина руковања алатима и усвајање правила понашања и заштите на раду

- Именовање и показивање алата на сликама
- Повезивања алата са радионицом
- Повезивање материјала са алатом (на сликама или конкретно)
- Руковање и мјере опреза приликом руковања алатом за керамичку радионицу
- Руковање и мјере опреза приликом руковања алатом за ткалачку радионицу
- Руковање и мјере опреза приликом руковања алатом за столарску радионицу
- Именовање и показивање пољопривредних машина на сликама
- Руковање алатима (маказе, лопате, штијач, торнадица итд.)
- Вјежбе за развијање снаге у шакама и рукама
- Вјежбе за развој координације покрета
- Узимање и одлагање алата на предиђено мјесто
- Облачење и одржавање уредности радне одјеће
- Кориштење заштитне опреме (нпр. рукавице, наочаре и сл.)
- Прављење и праћење визуелних упутстава за рад
- Успостављање система награде за добро обављен посао
- Илустрације, објашњавање, практично показивање и избегавање опасних ситуација

Упознавање биљног свијета и вегетативних фактора

- Сортирање слика на воће и поврће
- Сортирање слика дивљег и култивисаног цвијећа
- Цртање биљака и дијелова биљке (коријен, лист, стабло, плод)
- Приказ штетног утицаја на биљке (воде, ваздуха, инсеката, сунца)

- Илустрације различитих климатских поднебља и лијеplљење слика биљака на адекватно мјесто
- Цртање или слагање слике животног циклуса биљке (сјеме, младица, зрела биљка итд.)
- Садња пшеница или пасуља у стаклену теглу и посматрање раста
- Садња собне биљке
- Сортирање слика воћа на локално и егзотично

Стицање практичних вјештина у сађењу и одржавању собног биља

- Сади биљке (воће, поврће, цвијеће)
- Плијеви траву и коров
- Механички уклања инсекте
- Повезује на слици годишње доба и активност или врсту биљака
- Залијева биљке (пази на количину воде, снагу млаза и сл.)
- Прати временске услове и чува биљке

Стицање практичних вјештина у уређивању дворишта

- Одржавање уредности дворишта (скупља смеће, суво лишће, плијеви траву на бетону и тд.)
- Орезивање живе ограде
- Сађење цвијећа и траве

Развијање вјештина руковања алатима

- Именовање и показивање алата на сликама
- Именовање и показивање пољопривредних машина на сликама
- Руковање алатима (маказе, лопате, штијач, торнадица итд.)
- Вјежбе за развијање снаге у шакама и рукама
- Вјежбе за развој координације покрета

Стицање практичних вјештина у сађењу и одржавању вањског биља

- Сади биљке (воће, поврће, цвијеће)
- Плијеви траву и коров
- Механички уклања инсекте
- Повезује на слици годишње доба и активност или врсту биљака
- Залијева биљке (пази на количину воде, снагу млаза и сл.)
- Прати временске услове и чува биљке

Усвајање правила понашања и заштите на раду

- Узимање и одлагање алата на предвиђено мјесто
- Разликовање, кориштење и одржавање уредности заштитних средстава одјеће
- Илустрације, објашњавање, практично показивање и избегавање опасних ситуација

Упутства наставнику

Препоручене садржаје/активности потребно је реализовати у складу са индивидуалним могућностима сваког ученика. Уколико је потребно пружити им подршку уз постепено смањивање нивоа подршке и што већег осамостаљивања ученика. У реализацији планираних активности користити различите видове подршке (јасне вербалне упуте и демонстрацију током рада), поткријељене употребом визуелних и аудио-визуелних средстава. Користити интересовања ученика за креирање садржаја и избора средстава за рад. Редослед реализације наставних садржаја и фонд часова је флексибилан и зависи од годишњег доба, могућности установе, временских прилика и општег функционисања ученика.

Препоручени садржаји/активности Земљорадње корелирају у највећој мјери са садржајима предметних подручја Познавања околине, Васпитног рада у одјељењској заједници и Физичког и здравственог васпитања.

Како би се проширила лепеза радних активности и омогућила динамика наставе спојени су радионички и агрокултурни рад из области вртларства и цвјећарства. Обједињеност исхода даје могућност да наставник лакше распоређује часове и теме с обзиром на седмични фонд часова. Током усвајања вјештина и практичних знања ученику је потребно континуирано пружати адекватан ниво подршке, уз постепено смањивање нивоа подршке и што већег осамостаљивања ученика

У складу са индивидуалним могућностима ученика прилагођавати садржаје и одређивати употребу алата и техника (нпр. не користити маказе, штијач, мотику, брусилу, бушилицу и сл. код агресивних ученика). Користити различите видове подршке (јасне вербалне упуте и демонстрацију током рада), поткријељене употребом визуелних и аудио-визуелних средстава.

Потребно је охрабривати ученика да повезује и генерализује знања о појавама и промјенама у природи и узгоју биљака. Користити личне афинитете ученика за развој радних навика. Фонд часова по областима је флексибилан и зависи од могућности установе, временских прилика и општег функционисања ученика

ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕНСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Васпитни рад у одјељенској заједници има за циљ подстицање социо-емоционалног развоја ученика и омогућавање активнијег учешћа ученика у школским и друштвеним збивањима. Заједничким играма и слободним активностима развијамо позитивну атмосферу унутар групе, релаксацију боравка у школи, креативност, емпатију и узајамну подршку међу ученицима. Садржаји ВРОЗ-а треба да прате школска и друштвена дешавања, те да у оквиру свога дјеловања обрађују теме које су савремене и актуелне. Активности које унапређују културу живљења и заједнички излети повезују школу и средину у којој живимо те доприносе развоју инклузије.

Сви наведени исходи су универзални и односе се на све узрасте. Начин реализације и организације рада зависиће од могућности ученика, организације на нивоу школе и тренутних збивања. Пожељно је и укључивање родитеља у одређене активности који имају за циљ развијање кохезије групе и активног учествовања ученика у школи и заједници.

IV ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова:

Прва година 36
Друга година 36
Трећа година 36

Седмични фонд часова:

Прва година 1
Друга година 1
Трећа година 1

Општи циљ

Развој преосталих потенцијала и очување усвојених способности кроз унапређивање стечених социјалних компетенција и дјелотворних облика понашања у широј друштвеној заједници.

Посебни циљеви

- Оспособити ученике за разумијевање права, обавеза и одговорности појединца и групе у школи и друштвеној заједници
- Унапређење вјештина и навика за што самосталнији живот и правилно понашање у школи, породици и друштвеној заједници
- Развијање способности прихватања различитости и вјештине кориштења ненасилне комуникације
- Учвршћивање хигијенских и здравствених навика
- Унапређење навика и вјештина везаних за еколошке активности и очување животне средине
- Унапређивање вјештине културе живљења
- Оспособљавање за активно учествовање у реализацији културно-забавних, спортских и других активности у школи

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама /способностима ученика			
Учествује у стварању одјељењског колектива и планирању активности везаних за програм рада одјељењске заједнице (посјете, излети, друштвено користан рад).	Учествује у одређивању обавеза и задатака групе и појединаца Учествује у активностима рада.	Може да објасни важност планирања и програмирања заједничких активности.	Предлаже активности којима ће се одјељење бавити из области рада одјељењске заједнице. Учествује у изради разредног панона.	
Уважава и не угрожава права других.	Идентификује прихватљива и неприхватљива понашања у школи и у породици.	Наводи/ показује разлике између ситуација у којима се поштују и ситуација у којима долази до повреде права дјетета/особе.	Уважава и поштује права других. Именује коме се обратити за регулисање или повреду властитих права.	
Пристојно се понаша на јавним мјестим.	Показује разлике у примјерима доброг и лошег понашања на јавним мјестима.	Самостално или уз надзор се креће и правилно понаша на улици, продавници, јавном превозу, ресторану, кафићу.	Самостално или уз надзор се креће и правилно понаша у биоскопу, и позоришту. Наводи елементрана правила бонтона.	
Бира адекватне начине понашања у конфликтним ситуацијама.	Објасни појам конфликта. Користи ненасиљан облик комуникације. Препознаје властите емоције и потребе те емоције и потребе других особа током конфликта.	Објасни шта је компромис и када га треба користити за ненасиљно ријешавање конфликта. Учествује у игри улога.	Користи компромис као начин превенције насиља. Наводи неколико правила из кодекса понашања.	

Брине о властитој хигијени, исхрани и здрављу.	Самостално или уз минималну помоћ једе, облачи се, обува и одржава личну хигијену на одговарајући начин.	Разликује здраве и штетене навике. Брине о здрављу. Одржава хигијену простора у којем борави у школи и код куће.	Објасни важност хигијене, бриге за здравље и чистоћу животног и радног простора.
Ради домаће задатке. Описује свој хоби и омиљену активност у слободно вријеме.	Самостално или уз минималну помоћ ради школске задатке. Обавља мање послове у породичном домаћинству.	Прави распоред властитих активности у току дана. Планира активности за кориштење слободног времена	Придржава се распореда дневних активности који правилно укључује вријеме за рад и учење, слободно вријеме и одмарање.
Учествује у активностима очувања животне средине и обиљежавања пригодних датума (Дана планете Земље и Дана вода).	Набраја/ прави ликовни рад на тему загађивања ваздуха, земље и воде (бацање смећа, дим, отпадне воде). Учествује у активностима уређења школског дворишта поводом обиљежавања 22.априла, Дана планете Земље).	Наводи/црта начине очувања чисте животне средине Наводи понашања којима сам доприноси чистоћи шире околине у којој живи.	Објашњава значај чисте воде за живот људи, биљака и животиња. Учествује у обиласку ријеке/језера/потока у свом мјесту поводом обиљежавања Дана вода 22. Марта.
Описује/наводи значајне датуме који се обиљежавају у ужој и широј социјалној средини (Дан града, Дан РС). Учествује у обиљежавању ових датума.	Наводи важне догађаје које обиљежавамо у школи, породици и мјесту у којем живи (Дан школе, породични празници, Дан Града).	Учествује и посјети културним установама и објектима културе поводом значајних датума (позориште, галерије, музеји, библиотека...)	Објашњава значење наслеђа, културе и традиције одређеног народа.

Препручени садржаји/ активности

Права, обавезе и одговорности

- Формирање одјељењског колектива и доношење разредних правила;
- Кућни ред школе;
- Људска права и права дјетета
- Планирање заједничких активности за наредну школску годину:

Правилно понашање на јавним мјестима

- Бонтон за дјецу
- Практичне активности понашања на јавним мјестима (на улици, у продавници, музеју, биоскопу, позоришту...).

Ненасилна комуникација

- Кодекс понашања у школи
- Појам конфликта и појам компромиса
- Радионичке активности на тему компромиса

Култура живљења

- Како самостално радити домаће задатке и учити;
- Како изгледа мој радни дан;
- Слободно вријеме и начин на који га проводим;
- Моја задужења у породици;

Еколошке активности

- Начини загађења природе;
- Екологија и заштита природе;
- Дан Планете Земље и Дан вода;
- Уређење учионице / дворишта школе /обале ријеке

Учешће у културно- забавним активностима

- Обиљежавање Дана Републике 9. јануара;
- Активности поводом Дана града/мјеста;
- Активности у мјесту у којем живим;

Упутства наставнику:

Упутства наведена за I, II, и III ниво односе се и на овај ниво. Имајући у виду хронолошки узраст и стечене вјештине и способности, што чешће ученике доводити у прилику да научено примјене у широј друштвеној заједници.